

Tabor

BOG - NAROD - DOMOVINA

1988

EL FORTIN

9-10

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov. — TABOR je last in vestnik Tabora SPB. — Mnenje Tabora SPB predstavljajo članki, ki so podpisani od Glavnega odbora. — Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič. — Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo lic. Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

TABOR iz the voice of the Confederation of the United Slovene Anticomunists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. — Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 362-7215.

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 003.016.

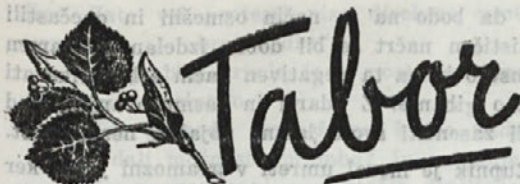
NAROČNINA: Argentina A 25.-; Južna Amerika 10 dolarjev; Evropa - Avstralija 12 dolarjev; ZDA in Kanada 12 dolarjev (zračno paketi). Letalska naročnina za vse države 15 dolarjev.

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: Inž. Anton Matičič, Río Colorado 1806 — CP 1686 Hurlingham — Buenos Aires — Argentina. T. E. 665-6654.

NAŠA NASLOVNA SLIKA:

Protikomunistični Tabor poleti 1944 v Polhovem Gradcu.

PORAVNAJTE NAROČNINO!

Svobodni sveta,
združite se!
Za Boga,
Narod, Domovino!

Septiembre-Octubre 1988

BUENOS AIRES

September-Oktober 1988

R. R.

Ob obletnici smrti generala Leona Rupnika

4. septembra se je dopolnilo eno leto več odkar je komunistična kroglja pretrgala življenjsko nit ustanovitelju Slovenskega domobranstva, generalu Leonu Rupniku. Mora! je umreti on, kot tisoči njegovih vojščakov, ker so komunisti hoteli zabrisati vsako sled o junaštvu in borbi Slovenskega domobranstva.

Domobrantsko vojsko so pobili tajno, trupla pobitih zmetali v kraške jame in te potem razstrelili, kot da bi se bali mrtvih junakov. Poveljnika Slovenskega domobranstva pa so javno sramotili in ga opljuvali, ga v kletki vozili po ljubljanskih ulicah in ga izpostavljali naščuvani drhali, da ga je zasramovala in zasmehovala. Nato so ga postavili pred „ljudsko“ sodišče in ga skupaj s pokojnim škofom dr. Gregorijem Rožmanom proglasili za narodnega izdajalca in ga — kot je bilo že davno popreje določeno — obsodili na smrt. S tem so se maščevali nad možem, ki je pravočasno spoznal komunizem in se mu postavil po robu in razkrival njegove nakane. Njegova največja krivda pa je bila v tem, da je organiziral prostovoljno domobrantsko vojsko, ki je neusmiljeno tolkla po komunističnih tolpah.

Proces proti generalu Rupniku je bil skrbno pripravljen, kajti potrebno je bilo ne samo uničiti moža — očeta Slovenskega domobranstva, pač pa z njim osmešiti celotno Domobranstvo in protikomunistično borbo na sploh ter tako pritisniti ob tla celotno prebivalstvo, ki je v veliki večini bilo in ostalo protikomunistično. Da, postopek proti generalu Rupniku je bil uprizorjen v posmeh poštenemu slovenskemu ljudstvu. Komunisti so uporabili vsa mogoča in možna sredstva, da so strli dušo in telo junaka — generala Rupnika. V tem so uspeli do take mere, da general ni bil v stanju prisebno odgovarjati na obtožbe, ki so mu jih naprtili. To pa je bilo prav tisto, kar so oblastniki hoteli doseči — zlomiti voljo moža, ki se jim je drznil postaviti po robu in ga prikazati kot nesposobnega in zlomljenega stárčka. Da, to je bil namen procesa, vzeti generalu čast in ga javno osmešiti.

Trdno so bili prepričani, da bodo na ta način osmešili in onečastili celotno Domobranstvo. Komunističen načrt je bil dobro izdelan in namen jasen, to je, osmešiti Domobranstvo in na ta negativen način sebe prikazati kot junaško narodno osvobodilno gibanje. Z udarci in zasmehovanjem nad pobitim nasprotnikom so hoteli zasenčiti svojo lastno vojaško nezmožnost.

Junak — general Leon Rupnik je moral umreti v gramozni jami, ker je bil simbol borbe proti komunizmu na Slovenskem. Oblastnikom ni bilo dovolj, da so ga javno zasmehovali pred sodnim procesom, ni bilo dovolj, da so ga zlomili v ječi, ni jim bilo dovolj, da so ga ustrelili kot „zločinca“, še po smrti so ga hoteli zasmehovati. Njegove zemeljske ostanke niso zakopali na božjo njivo, na tisti prostor, ki je na pokopališču pri Sv. Križu odrejen, da sprejme zemeljske ostanke onih, ki so odšli v večnost. Zakopali so ga na pokopališčni poti, po kateri hodi redno na stotine ljudi, obiskovalcev pokopališča. Hoteli so, da se po njegovih ostankih hodi, da se ga pomendra. Le komu naj bi to koristilo? Izgleda, da jih je morda sram tega početja, zato za grob pokojnega generala ne ve nihče.

Komunisti so uničili življenja slovenskih domobrancev skupno s poveljnikom na čelu, niso pa uničili in zadušili velike in vzvišene ideje, zaradi katere s domobranci vstali in za katero so se borili. Ta ideja in želja po svobodi pa mogočno ždi v srcih vseh poštenih Slovencev, tistih, ki so zapustili rodno grudo in onih, ki doma ječe pod knuto komunistične tiranije. Da, duh svobode živi in se tiho razširja in bo nekoč kot mogočen požar butnil na dan. Opral bo pljunke in umazanijo ter laži, ki so jih izvržki slovenskega naroda nagrmadili na tiste, ki so živeli, se borili in padli za najbolj vzvišene ideale, za BOGA, NAROD in DOMOVINO.

ŠE O KRIVIH IN NEKRIVIH

V tedniku „Svobodna Slovenija“ (št. 30 — 11. 8. 1988) sem bral članek „O obelisku in spravi“ razmišljanje Zdenka Zavatlava, nekdanjega primorskega partizana. Prav gotovo so taka in podobna razmišljanja bivših partizanov in razočaranih članov partije pozitivna za vso resnico pretekle slovenske dobe ter upanje boljše bodočnosti našega, tolikokrat križanega naroda.

Ko berem take izpovedi resničnega sožalja do „brez sodbe pobitih, krivih ali nekrivih ujetnikov — domobrancev“, imam občutek resne previdnosti teh ljudi, ko jim čas odkriva zločine in zločince. Bivšim partizanskim borcem-nacionalistom, posebno izven tako imenovane „Ljubljanske pokrajine“, se podirajo oltarji, ko odkrivajo lažno masko OF z zlatimi našivi, ki je s krvjo pripeta na tisoče izravnanih grobov širom vse Slovenije.

Čeprav prevarani v svojem idealizmu, previdno tipajo za resnico, da se ne bi spodmaknil še vogelni kamen stavbe „svobode“ ki se ruši v razva-

lino. Zato vsi protesti niso direktno proti zločinu, temveč proti načinu usmrtnitve — „brez sodbe“.

Če bi bila krivda le v postopku umora, potem se tudi ta že vleče skozi vso revolucijo.

Kdo je sodil prve žrtve, ki so padale po ljubljanskih ulicah, kdaj so jim dali možnost obrambe? In ugrabljanja in poboji po vaseh?!

Ko so partizani s pomočjo Italijanov s topovi zažgali in podirali Turjaški grad, zahtevali predajo pod častno besedo, „da se nikomur ne bo storilo nič žalega“, so se branilci pod težo ognja in dima predali, da bi ranjenci ne zgoreli. In kaj je sledilo?

Štiriintrideset ranjencev, ki so ležali v bolniški sobi v gradu, so partizani postrelili drugega za drugim, štiri celo zaklajli z nožem — brez sodbe!

Ostalih preko 600 so odvedli v Kočevje. Za 17 častnikov so uprizorili „sodbo“. 14 so jih obsodili na smrt. Okrog 600 pa so jih odvedli v gozdove Jelendola in Mozlja ter jih tam pobili — brez sodbe.

Pa uboji, še pred našim oboroženim odporom in vse do maja 1945? Njih število presega 3.000, vključno žene, dekleta, otroci in ceje družine — brez sodbe!

In zajeti ranjenci na Lescah, v maju 1945 (okrog 160). Transport je bil vrnjen nazaj do ljubljanske vojaške bolnišnice, kjer so jih zmetali pod veliko lopo. Po nekaj dneh se jih zvožji v Toško čelo in tam vse pobili — brez sodbe!

Pa civili, ki so spremljali vrnjene domobrance, žene, matere, dekleta, otroci, dojenčki, katere so iztrgali materam v Teharjih, jih zmetali na voz, da so nebogljene usihaši na vročem soncu — brez sodbe!

Vsi ti so bili Slovenci. Mnogi že sojeni, predno so se rodili.

Nekoč mi je nekdo dejal: „Zakaj niso šli vsi fantje k partizanom, pa bi ne bilo medsebojnega sovraštva, ne ubojev.“

V okrajih, kjer partija ni začela s pobijanjem posameznikov in so bili fantje prepričani v iskrenost Osvobodilne fronte, je bilo to mogoče. Toda v takimenovani „Ljubljanski pokrajini“, kjer je bilo gnezdo KP in izvršnega odbora OF z v Španiji in Sovjetski zvezi izvežbanimi aktivisti, ki so pričeli z umori, psovanjem duhovnikov in vere, z grožnjami, ko so se prve tolpe (tako so jih imenovali zaskrbljeni ljudje po vaseh) pojavile v poznih nočnih urah, razbijaše po vratih in pobrale vse, kar jim je prišlo prav. Namesto „lahko noč“, je bila kletev in grožnja.

KP je nujno hotela odpor, sicer bi se morala OF res boriti proti okupatorju, kar je bilo nevarno. Z neoboroženimi domačini pa jim je bilo v zabavo.

Da bo zadeva jasnejša, osvežimo si spomin, kdo so bili prvi partizani v t. i. „Ljubljanski pokrajini“. (Omejujem se samo na to ozemlje, kjer sem bil očividec.)

Ko kljub močni propagandi OF po zidovih Ljubljane, letakov po cestah, vabah po šolah in tovarnah ni bilo odziva, je KP posvetila vso pozornost izprijenim študentom, vajencem, ki so bili često izkoriščani po

mojstru, delaveem — težakom s slabimi plačami, hlapcem, katerih gospodar je bil skop in neprijazen ter lahkoživcem in vaškim pretepačem.

Vsi ti ljudje so mrzili družbo — upravičeno, ali ne — (Kardelj). Oprijeli so se propagande, ki jim je obljubljala boljše življenje in visoka mesta. Vso propagando je podprla s sovraštvom in zahtevo po maščevanju do obstoječega reda. Odšli so v gozdove. Zaupali so se partiji, ki jih je začela prevzrajati za novi red. Ker so bili partiji slepo zvesti in pokorni, so postali njeno izvršno morilno orodje. Partija jim je pokazala „izdajalca“, enega, a li celo družino, pa je vedno imela prostovoljce. Partija je mislila za robote brez vprašanj in ugovorov, za kar so bili s časom nagrajeni za komandante in politkomisarje. Z odgovornostjo pa je rastle zvestoba partiji ter prezir, sovraštvo in maščevanje družbi. Ti ljudje, kateri so preživeli, so bili potem generali in sodniki!!!

To je bila NOV. Ljudje takrat so jih drugače imenovali.

Iz vsega tega moramo doumeti, zakaj je bila revolucija pri nas tako kruta in zakaj so postopali z žrtvami s takim sadizmom.

Vse to pa je bil tudi vzrok tolikega in tako odločnega odpora.

KRIVI ALI NEKRIVI. Kje torej naj bi bilo mesto slovenskega katoliškega fanta, nacionalista, vzgojenega v prosvetnih in tudi sokolskih domovih, v verskih organizacijah, ki je živel iz vere, četudi površno. Spoštoval je družino, duhovnika in trpel, ko so obljubljali, da bodo vse „farje“ pobili. Poznal je početje boljševikov v Rusiji ter komunistov v Mehiki in Španiji. Revije, posebno verske, so prinašale poročila pa slike podrtih križev in razdejanih cerkvá ter mučenja duhovnikov, redovnic in civilnega prebivalstva.

Kot v potrdilo vsega tega pa so začeli pri nas s propagando OF najprej z napadi na duhovnike in vse, ki so bili odločni katoličani, nakar so sledili umori prav teh.

„Danes so odvedli sosedovega, jutri sem pa lahko že jaz na vrsti. Ne, ne damo se, da bi nas pobili kot stekle pse!“

Ko se je stemnilo, so fantje prežali, kdaj se bo zganilo iz gozda.

Tako so komunisti prisilili slovenskega fanta, da je odkopal zarjavelo puško ali si jo sposodil pri okupatorju, da bo branil in se branil pred nasilnikom — bratom komunistom.

JE BILA TO KRIVDA!

V revoluciji je bila ena smrt upravičena in druga ne?

Še eno: UJETNIKOV DOMOBANCEV. Domobranci nismo bili ujetniki partizanov, ker nas niso nikoli ujeli ali zajeli! Bili smo prodani po umazani kupčiji med partijo in Albioni za našo Koroško, Trst in Gorico. Maršalu Titu in slovenskim stalinistom ni bila nikoli mar slovenska zemlja, bili pa so žejni krvi. Se spomnite, ko so peli:

„Na klic Kominterne, združite se v čete

v boj za svobodo, v boj za Sovjete!

Rdeče smo fronte bojovníki mi;

ker naše je geslo: Sovjeti sveta.“

Pa tista:

„Čez gore polja, po celem svet' doni,

Slovenija sovjetska velika bodeš ti.“

Domobranec ni nikoli mislil na predajo, kajti vedel je, da ga čaka mučenje in smrt v rokah partizanov na zahtevo politkomisarja. To sta dokazala Turjak in Grčarice. To „prakso“ so ponovili z zajetimi ranjenci na Lescah. Zato so borci v Grahovem rajši zgoreli, kot bi se predali.

Če bi domobranci kdaj mislili na predajo, ne bi pred dravskim mostom jurišali na brigade, da smo odprli pot. (Morda bi bilo boljše, da bi ostala zaprta.)

Narodno osvobodilni vojski in zmagoviti angleški armadi je bilo nujno, poslužiti se zvižace — prevoz v Palmanovo v zaprtih vagonih —, kajti z borbo na domobrance se ni dalo.

Celo pred grobom, v rokah partizanov, že, ko smo bili živi okostnjaki, nismo bili ujetniki. V Teharjih je bil zadnji domobranski juriš!

Vprašanje: Zakaj je moralo umreti toliko tisočev slovenske mladine?

Ali: Če bi vsi ti ne umrli, ali bi po osmem maju 1945. leta Slovenija ostala okupirana? Ali so ti tisoči mrtvih tudi krivi, da se je komunistični partiji revolucija izrodila v popolni politični, družbeni in gospodarski kaos, kakor se sprašuje pisatelj v „Beli knjigi“.

„Nekoč bo“, kot pravi pesnik — „lučka pri lučki“ na posvečenih grobovih slovenskih junakov — Domobrancev!

Nekoč bo — takrat, ko bo v Sloveniji pravica za vse in bo ljubezen razstopila sovraštvo.

Ivan Korošec
preživeli borec prve ilegale

Janez Duhovnik

Spomini s Primorske

(Nadaljevanje)

Vojašnic na Primorskem je bilo silno veliko, pozidane po Italijanih, sloveči zidarji po vsem svetu.

Naša vojašnica v št. Petru na Krasu je bila že premajhna, kajti število domobrancev je neprestano naraščalo, večinoma s fanti iz št. Petra in okolišnjih krajev. Ko pa je prišlo še nekaj oficirjev in podoficirjev iz ostale Slovenije, večina od njih Dravelčani, nekaj iz Vrhnike, Borovnice in Ljubljane, smo se preselili v dvonadstropno vojašnico, ki se je dvigala ob cesti, oddaljena približno dvesto metrov južno od mesta.

S tem novim prirastkom častnikov in podčastnikov, smo se počutili mnogo bolj sigurni, take da je poveljnik začel resno premišljati na večje pohode proti partizanom, ki so se pogostoma pojavili v vasi, ki je oddalje-

na le nekaj kilometrov od mesta, zaplenili kar se je pač dalo, in se vrnili v Knežak, kjer so se počutili popolnoma varne.

„Tja gremó“, mi je nekega dne odločno in udarno zaupal narednik vodnik Frfolja iz Vrhnike. Na žalost se tega pohoda nisem udeležil, ker sem moral spremiti neko mlado terenko v bolnišnico v Postojno. Partizani, ki so nas čakali v zasedi blizu Zagorja, ko smo se vračali s to zagrizeno terenko v št. Peter, niso prav nič varčevali z ognjem. Po čudnem naključju je bila ranjena je ona, krogla karabinke se ji je zarila v zadnjo plat stegna.

Po nekaj minutah je streljanje prenehalo; partizani so jo ubrali nazaj v bolj varne položaje, ker so se sigurno bali, da jih zasledujemo.

Na dekletovem obrazu, kateri smo nudili prvo pomoč, je bilo opaziti hladnost in zadržanost, pomešano z bolečino, ki ji jo je prizadejala krogla rdečega lumpa. Obvezali smo jo in ji naredili začasno nosilnico iz jesenovih poganjkov, ki so rastle v okolici. V št. Petru smo ji preskrbeli prave nosilnice in jo zapeljali z vozom na kolodvor in odtod v Postojno. Ko smo čakali vlak na peronu, ni manjkalo očitkov od navzočih na račun partizanov.

Ko sem prišel naslednjega dne nazaj iz Postojne, sem takoj po obrazih zaznal, da so imeli velik uspeh v Knežaku. Zajeli so nekaj partizanov, ki niso utegnili pobegniti, zaplenili orožje, municijo, dva pisalna stroja in arhive. Sledili so jih skoraj do Koritnice, toda brez uspeha, da li jih dosegli.

Z Rozmanom, ki je deloval v naši četni pisarni, sva zaprosila poveljnika, da nama odstopi en pisalni stroj z namenom, da pričnemo s stenskim časopisom. Zadeva ga je tako navdušila, da me je celo oprostil straže, ki se mi je zdeja nepotrebna v tistem predelu mesta.

Ker sem se nekoliko spoznal v risanju, posebno v karikaturah, je bil časopis ne samo zanimiv, ampak tudi zabaven. Že v prvi številki sem narisal priletnega poročnika, bivšega jugoslovanskega oficirja, na konju, ki je bil njegova last. Mi vsi smo hodili v prostem času po mestu peš, ali na kolesu, on pa je strumno jezdil na svojem vrancu. Seveda smo mu zavidali to „prevozno“ sredstvo, posebno tedaj, ko smo šli novim postojankam naproti in je to premikanje trajalo nekaj dni. Ko smo pripeli drugo številko na zid, sem mu podaril zadnjo stran prve številke, da si jo ohrani za spomin.

PREMIRJE

Zima je bila pred vrati; na bližnjih poljih so že čakale zeljnate glave, da jih pospravijo. Listje je že popolnoma odpadlo z dreves, le nekatere marejlice so trdovratno zadrževale že povsem porumenelo oblačilo.

Ukvarjal sem se z risbo, ki je predstavljala generala Rupnika, ko mi sporoči dežurni, da se moram prijaviti v pisarno. „Znaš kaj nemščine?“ se je zapičil v mene z vprašanjem Langus. „Za silo,“ sem mu odvrnil. Slovnico sem še precej dobro obvladal,

saj mi jo je zabijal v glavo v bežigrajski realni gimnaziji profesor Arko, kateremu je bil zelo pri srcu „Vergangenheit“.

„Dobro, Janez, nemški komandant me je zaprosil, da mu pošljemo tolača. Vzroka ne vem, slutim pa, da potrebujejo mir vzdolž železniške proge, ki pelje v Italijo (ki so ga itak imejli) in se gotovo želi pogajati s partizani, kajti predvideni so ogromni transporti vojaštva za italijansko fronto.“

Major je bil rejen mož, napihnjenega in gladko obritega obraza in dobrodušen, kot so po navadi vsi debeluharji. Snel si je bele rokavice in mi ponudil roko. To me je rahlo presenetilo, saj so vse vprek po hodnikih štaba pozdravljali s svojim „Heil Hitlerjem“.

Ponudil mi je stol in me seveda vprašal, če govorim nemško. Zatr dil sem mu ravno tako kot mačo preje Langusu. Razpletel se je med nama razgovor, toda pravega namena najinega snidenja le ni izdal. Imel sem občutek, da tehta moje znanje nemškega jezika; očitno je bil zadovoljen in mi je dejal v sľovo, da me bodo kmalu poklicali.

Sporočil sem vso zadevo poveljniku.

„Kaj če bi na svojo roko poizvedel, za kaj gre,“ me je vprašajoče pogledal Langus.

„Zvedel sem, da so se Nemci nekje pri Rakeku že pogajali s partizani. Jutri dopoldan greš v Palče, prepričan sem, da boš naletel na rdeče. Vzemi s seboj mojo brzostrelko. Sposodi si kolo v gostilni, na ta način dospes hitreje in te bodo že od daleč opazili.“

Zadeva se mi je zdela precej tvegana, naslonil sem se na njegovo trditev o premirju, in mu obljubil, da grem. Čeprav ni bila to nikaka zapoved, sem izbral iz njegovega obraza, da je navdušen pristaš te avanture.

Naslednjega dne sem si izposodil kolo, last mojega dekleta, katere stric je imel gostilno in mu je ona pomagala točiti vino mojim soborcem. Nisem ji zaupal, kam grem, pa tudi ona me ni vprašala. Če bi me vprašala, bi se gotovo zlagal; sumil sem, da je bil ta njen striček terenec.

S prekrižano brzostrelko na hrbtu in z dvema šaržerjema v žepih sem jel poganjati kolo navkreber proti vasi oddaljeni od št. Petra približno pet kilometrov.

Nekaj stotin metrov pred njo sem se ustavil ob zeljnatem polju, da se malo oddahnem in pripravim na ne vem kakšen sprejem. Pustil sem kolo ob prvem skalnatem zidu ter nadaljeval pot. Odleglo mi je, ko sem opazil dva partizana na sredi ceste pred gostilno; bila sta še precej dobro opremljena in seveda s puško na rami. Po kratki izmenjavi pozdravov sta me povabila v gostilno. Vstopili smo v prostorno pivnico, povsem zakajeno ne vem kakšnih cigaret, mize polne „štefanov“ belega vipavca. Orožje in čepice z rdečimi zvezdami so imeli pobešeno na zidu.

Nagovoril me je okoli 30-letni partizan, brčkone komandant brigade: „Švabi so nas obvestili, da se nam hočete predati, in smo sklenili z njimi premirje za en teden.“

Dahnil sem mu skoraj v obraz pretrgan smeh, ki mi je uhajal iz grla. Zagotovil sem mu, da so nam Nemci sporočili ravno nasprotno (kar seveda ni držalo).

Tedaj pa se je tudi on zarežal in nato odvrnil:

„Misliš, da bi te tako mirno sprejeli, če nas ne bi Švabi obvestili, da se hočete predati; posebno primorski rojaki, ki se želijo pridružiti naši osvobodilni fronti.“

Za hip je nastala napeta tišina, katero pa je prekinila štetka, deklica, ki je neprestano stregla pijačo, in mi ponudila kozarec vina, ki sem ga v dušku izpraznil, čeprav nisem imel navade piti v dopoldanskih urah.

Neki partizan, ki je stal ob strani komandanta, je z očmi božal mojo brzostrelko. V njegovi ušivi glavi se mu je porodila naivna misel in mi je ponudil še precej dobro ohranjeno mavzarico iz prve svetovne vojne v zameno za mojo italijansko brzostrelko. Osupnil sem nad njegovo prošnjo in mu potožil da bi jo zamenjal v spomin na tisti dan, toda ni mogoča, ker mi jo je posodil narednik vodnik, kar je seveda držalo. Nadelgoval me je še nekaj časa s to bedasto prošnjo in me končno prenehal gnjaviti, ko je opazil odločnost v mojih ne. Pripravljen sem bil tudi za ceno življenja ne izročiti tega orožja, kajti sramotno bi bilo izmenjati ga, da bi pozneje taisti partizan streljal na moje soborce.

Pogovarjali smo se še nekaj časa, kot da bi bili stari znanci, nakar sem se poslovil kolikor bolj mogoče zadržano. Ko sem se spuščal na kolesu po bregu, sem imel občutek, da me bo vsak hip dosegel rafal; toda k sreči se to ni zgodilo.

Nekaj tednov pozneje, ko je bila vsa ta okolica počiščena rdečih, sem obiskal omenjeno vas. Štetka mi je zaupala, da je zelo malo manjkalo, da me niso zadržali ali celo ubili, kot so navadno delali z ujetniki mojega kova. Še danes, ko se spomnim na tisti trenutek v zakajeni točilnici, polni pijanih partizanov, mi postane vroče; k sreči je Slovenec, kadar pije, vesel in dobrodušen, in je bil najbrž to vzrok da sem se tako srečno izmazal.

Prav tako kot midva s komunistom, se je smejal tudi Langus, ko sem mu postregel s to blazno novico.

In Nemci? Prevažali so v vsem tem času premirja podnevi in ponoči vojaštvo v Italijo. Nazadnje pa je prišel še transport srbskih dobrovoljcev, od katerih jih je nekoliko ostalo v Št. Petru, drugi pa so se podali proti Ilirski Bistrici.

Preteklo je nekaj dni po premirju; transporti že niso bili tako pogosti, in so skoraj prenehali. Tedaj pa so Nemci začeli znova pošiljati iz ckljopnega vlaka topovske granate proti Košani, v kateri so slutili, da se nahajajo partizani. Seveda je bilo predvsem tamkajšnje prebivalstvo, a Nemcev to ni preveč briga.

Z dobrovoljskim prirastkom se je položaj v Št. Petru na Krasu (Danes Pivka) popolnoma spremenil. Upali smo na velike in uspešne pohode in da le končno iztrebimo rdečo drhal.

In res se je nekega dne pojavil v našem mestu major Debeljak, ki je

poveljeval tržaškim domobrancem, z namenom, da naredimo odločno in uspešno ofenzivo.

Dobrovoljci naj bi prodirali v smeri št. Peter-Košana Suhorje in bi zaprli z nami obroč na Ostrožnem brdu, medtem bi bila naša smer, št. Peter-Zagorje-Kilovce.

Bilo je še pred zoro, ko smo se odpravili na pohod. Prekoračili smo cesto, ki vodi v Ilirsko Bistrico, in kmalu zatem reko, ki se imenuje Reka. Še vedno je bilo mračno, ko smo se jeli dvigati po strmih in pogoščenih vzpetinah, razvrščeni v obliki polmesca, proti Ostrožnemu brdu.

Komaj se je malo zdanilo, smo opazili med drevjem na nasprotnem hribu sumljivo premikanje. Debeljak je bil prepričan, da so partizani, in dal povelje za ogenj. Nameril sem svojo „Bredo“ v tisto smer in pritisnil na petelina strojnice, ki pa ni oddala nobenega strela. Pograbil sem majhen minometalec, ki se je nahajal v bližini, pa tudi ta mi ni dal nobenega odgovora. Bil sem kot na žerjavici; splazil sem se do majorja, mu povedal mojo nezgodo in ga vprašal, kaj naj storim.

„J... si praskaj,“ mi je zahreščal.

Lep odgovor; poznan je bil po svojem razbrzdanem jeziku.

Že po nekaj minutah našega in sovražnega ognja se je pojavila na nebu zelena luč rakete iztreljene na hribu, v katerega so se pičile naše krogle. Major je zapovedal, naj se prekine s streljanjem. Spustili smo se po bregu in se kmalu združili z dobrovoljci. Debeljak se jim je opravičil za to grozno zmoto, in jim seveda očital, da se niso držali predvidenega načrta, ker bi morali pogostoma z raketami označiti svoje položaje. Če bi bili partizani kje v bližini, bi se seveda umaknili nam v naročje. Na žalost ni bilo nobenega in smo v tem spopadu ubili tri dobrovoljce, zavedne protikomuniste, in jih z vso slavo drugi dan pokopali v št. petrskem pokopališču.

Takoj po salvi na njihovih grobovih smo pomolili za njih duše, jaz pa sem se še posebno zahvalil Bogu, da se mi je orožje v tistem usodnem trenutku zataknilo.

(Sledi)

Nikolaj Tolstoj

MINISTER IN POKOLI

(Nadaljevanje)

PRIHOD KOZAKOV

„Angleži cenijo in spoštujejo svoje nasprotnike in z vojnimi ujetniki postopajo dostojno. Vojna je končana. Zmagovalci in poraženci morajo svoje meče prekovati v pluge in nemudoma začeti graditi mirnodobno življenje.“ (General Robert Arbutnott, poveljnik 78. pešadijske divizije, VE day 1945.)

Medtem ko je First Guard Brigade sprejemala predajo beguncev iz Jugoslavije, katerim se je posrečil nevaren prehod čez prelaz Ljubelj, so enote petega korpusa imele podobne probleme z večjimi enotami Kozakov.

Majorja Henryja Howarda (First King's Royal Rifle Corps) je 10. maja v njegovem taborišču obiskal general von Pannwitz, da se dogovori o predaji 15. konjeniškega korpusa (Fifteenth Cossack Cavalry Corps). To so bile vojaške enote protikomunističnih Kozakov v nemški vojski z namenom (kot so si ga oni zamišljali), da Rusijo osvobodijo Stalinske diktature. Leta 1943 je bilo v Mjavi v Ukrajini ustanovljeno taborišče za vežbanje, kjer naj bi se vsi Kozaki v nemški službi organizirali v dobro izvežbano borbeno skupino. Častniki so bili po večini nemški in avstrijski konjeniki, potomci slavniških plemiških in vojaških prednikov. Od vsega začetka pa je poveljstvo korpusa vključevalo tudi znatno število ruskih emigrantov iz Beograda, Pariza ali Berlina, ki so z veseljem pozdravili priložnost, da obnove borbo proti boljševikom.

Po začetnem presenečenju zaradi priložnostne manifestacije samostojnosti, so Kozaki s svojim vojaškim znanjem napravili na von Pannwitzu in njegove častnike dober vtis. Polkovnik Alexander von Bosse, ki je bil baltškega porekla in je govoril rusko, je bil odgovoren za vežbanje. On je opazil:

da so Kozaki na terenu in v spretnosti komuflaže daleč prekašali nemške čete. Tako so se, na primer, Kozaki pri vsakem napadu zavalili nekaj metrov vstran v prej določen položaj in so se tako izognili sovražnikovemu opazovanju. Ni jih bilo treba učiti, kako se vkopati, ker so to napravili instinktivno. Notranja disciplina je bila dobra, toda zunanja je bila nekoliko pod nemškim nivojem. Pozdravljanje so vadili in se je le-to izboljšalo. Vaje na terenskih modelih so posebno zanimale desetarje in povečjtnike nižjih enot. Pri teh vajah so Kozaki pokazali izredno iznajdljivost v vojaških ukanah, trikih, infiltraciji in postavljanju zased, ki bi vsakim tovrstnim nemškim vajam nudila dragocene pobude za izboljšanje le-teh... Kozaki so se posebno veselili vaj v rušenju.

Velika privlačnost za vojaške novince je bila organizacija božje službe. Vsak regiment je imel pravoslavnega duhovnika. Mnogi izmed tistih, ki so bili vzgojeni v Sovjetski zvezi, ki niso bili krščeni in so imeli navadna imena kot so: Maj, Traktor, Oktober ali „Ninel“ (Lenin čitano nazaj), so bili tedaj krščeni in so dobili običajna ruska krščanska imena in križ. Kar pa se tiče zabave:

Zborna petje in kozaški plesi, rajši z vodko kot brez nje, so bili najljubša večerna zabava v taborišču. Ob nedeljah in praznikih so predvajali „džigitovko“, jahašne spretnosti in akrobacije med navdušenim ploskanjem in hrupnim odobravanjem. Zabave raznih edinic so se končavale v nezmerem pijančevanju, katerega so morale nadzirati in krotiti po-

sebne edinice, predhodno določene v ta namen, posebno še kadar je začelo nekontrolirano streljanje, ki je tudi bilo del zabave, ki pa ga nemški častniki in poveljstvo garnizije niso bili veseli. Kakorkoli že, nesreč ni bilo.

Disciplino so vzdrževali po stari kozaški šegi:

Sodeč po naših merilih, so kozaški poveljniki naлагali zelo stroge kazni. Navadna je bila tri dni zapora v temnici ob kruhu in vodi. Poveljnik 5. donskega regimenta je vojake celo pretepal, pa je bil vseeno zelo priljubljen in o njih ni nikoli drugače govoril kot o „svojih otrocih“.

To je bil slavni polkovnik Kononov, ki je imel v svojem spremstvu celo svojega osebnega rajbja, krutega pol Kozaka pol Grka z zlatimi uhani.

Septembra 1943 je kozaški korpus dobil nalog, da se pripravi za prevoz z vlakom v Jugoslavijo, kjer naj bi se zaradi njihovega posebnega znanja v gverili borili proti Titovim partizanom. Bili so precej razočarani, da se ne bodo borili, kot so pričakovali, proti starim sovražnikom v Sovjetski zvezi. Kakorkoli, Kozak je bil rojen za boj in v vsakem primeru bodo njihovi sovražniki rdeči. Do konca meseca so prispejli na Hrvaško, kjer so dobili nalog, da zavarujejo železnico in cesto med Zagrebom in Belgradom. Čeprav je bila zanje pokrajina nova in niso bili navajeni na gorato ozemlje, so Kozaki kmalu dokazali, da so več kot kos toliko hvalisanim partizanom. Bili so posebno iznajdljivi v izogibanju in postavljanju zased, v izvajanju nepričakovanih napadov daleč od svojih postojank in v neprestanem zasledovanju sovražnika (ki je doslej precej brezskrbno operiral proti nemškim enotam).

Kozki na pohodu so navadno s konja streljali z avtomatskim orožjem v žitno polje, da bi pritegnili sovražnikov ogenj, ali pa se je predhodnica pri kakem gozdu, koruzni njivi ali vasi nenadno obrnila in se v diru vrnjla. Če nihče ni streljal, potem bi se lahko upravičeno sklepalo, da v bližini ni sovražnilka.

Glas o Kozakih je postal tako strah zbujajoč, da je kaj kmalu že sama govorica o njihovem približevanju med partizani povzročila paniko. Za tiste, ki so se dovolj dolgo obotavljali, da bi prisostvovali prizoru, bi jim pogled na krdela kozaških konj v diru in navidezno brez jezdecev, vzal pogum — po tem načinu Kozak visi ob strani in strelja izpod konja.

Doživljaj hrvaške učenke v tistem času opisuje učinek, kakršnega je imelo na titovce ime „kozak“. V septembru 1944 je bila Marija Ann Levic stara 13 let, ko so partizani zasedli njen rojstni kraj na Hrvaškem. Oče in dva starejša brata so že prej zbežali, Marijina mati in štiri otroci pa so bili aretirani. Približno mesec dni pozneje ko so komunisti zvedeli o pobegu moških članov družine, so družino pod oboroženim spremstvom odpeljali z vlakom da jih izroče, tako so jim rekli, preko sovražnikove linije hrvaški vojski.

Končno se je železniška proga končala na odprtem polju. Partizanske

straže so zahtevale, da so jetniki izstopili in so jim ukazali, naj skupaj z dvema drugima družinama cesto pred njimi zapuste in nadaljujejo pot skozi gozd proti hrvaški liniji. Tisti gozd je bil splošno znan kraj partizanskih eksekucij in Marijina mati se je uprla, da bi šla v tisto temo med drevje. Vpila je, da če jih hočejo postreliti, naj jih tukaj na odprtem, vrgla je na tla svojo prtljago in sedla na cesto med svoje otroke.

Kaj so potem straže nameravale storiti, družina ni nikoli zvedela, ker je v tistem trenutku iz gozda pritekel partizan, ves blede in prestrašeno vpil: „Kozaki gredo! Kozaki gredo!“ Brez besed ali čakanja so se partizani razbežali kot preplašene kokoši. Kmaju za tem je pridirjala kozaška patroľa in je jetnike, ki so ostali, z vprežnim vozom prepeljala na varno v bližnje mesto Banova Jaruga, ki je bilo v rokah protikomunističnih Hrvatov. Pozneje je Marija zvedela, da so bežeči partizani razširili paniko, ki jo je povzročilo ime „kozak“, v njen domači kraj, katerega je Titova posadka nemudoma zapustila. Ko so v ta zapuščen kraj prišli Kozaki, so osvobodili 22 na smrt obsojenih vaščanov ki jih partizani zaradi nenadnega bega niso utegnili pobiti.

Teoretično so Kozaki vsaj deloma nastopali kot zavezniki Nemčiji podrejene hrvaške države. Dejansko pa so močno simpatizirali s srbskimi brati, katerih cerkve so tu in tam oplenili ali porušili katoliški hrvaški Ustaši. Sčasoma so Kozaki sklenili dogovor o nenapadanju s srbskimi četniki generala Mihajlovića, brez ozira na to, da se je on istočasno boril proti njihovim nemškim gospodarjem. Tak nenavaden dogovor je bil mogoč, ker so nemški častniki v korpusu globoko simpatizirali s Kozaki in njihovimi cilji, in so po večini obžalovali Hitlerjevo nespametno odločitev, da vse Ruse poniža v narod sužnjev.

Spomladi 1945 je 15. kozaški konjeniški korpus dosegel svoj dolgo zaželeni cilj, da se spopade z rdečo armado na bojnem polju. Vodeč operacije na levem boku nemških armij v severni Hrvaški, so se izredno junaško borili proti sovjetskim in bolgarskim enotam, odbijajoč sovražnika vedno znova in prizadevajoč mu težke izgube. Ko je radio končno sporočil vest o nemški predaji, je general von Pannwitz uspel potegniti svoje sile iz bojne črte in je v pospešenem pohodu odšel proti zapadu. Istočasno, ko je potekal slovenski umik čez Ljubelj, opisan v prejšnjem poglavju, sta dve diviziji kozaškega korpusa prešli v Avstrijo približno 69 kilometrov vzhodno od Labodnice. Od tam so pohiteli, da se srečajo z najbližjo angleško edinico, kateri so se predali kot je to že bilo opisano.

11. maja so Kozaki odložili orožje na polju zunaj Velikovca, nato pa so odšli na mesta, katera so jim dočočili Angleži, da tam postavijo svoja taborišča. V začetku so bili vsi na področju, ki je bilo pod upravo 6. oklopne divizije pod poveljstvom generala Murraya, približno teden dni pozneje pa se je večina tega korpusa premaknila na področje, ki je bilo pod kontrolo sosednje 46. pehotne divizije pod poveljstvom Novozelandca, generala Stevena Weira. Odleglo jim je, ker so se tako izognili Stalinovim in Titovim silam, a kljub temu je višje nemške častnike skrbelo, kaj An-

gleži nameravajo z njimi. Ko je general von Pannwitz prosil majorja Charlesa Villiersa, častnika SOE (Special Operation Executive), ki ga je zasliševal naj pri poveljstvu 5. korpusa posreduje, je Brigadier General Staff (Toby Low) Villiersu odgovoril, da ne morejo ničesar obljubiti in dokler o tem ni odločitve, morajo Kozaki ostati v svojih taboriščih.

Ko so vojaške operacije prenehale, je bil 15. kozaški konjeniški korpus ena od dveh večjih kozaških edinic, ki ju je zajel peti korpus angleške 8. armade. Zavezniška vojaška obveščevalna služba je že od konca leta 1944 vedela, da se v Severni Italiji nahaja še druga edinica, takojmenovana „Kozaska divizija“. SOE agenti so poročali o nekaterih ostrih praskah med kozaki in krajevnimi italijanskimi odpornišskimi skupinami, drugače pa se je o njih vedelo zelo malo.

V zadnjem tednu vojne, ko so enote 8. armade pripravljale zadnji sunek proti Trstu in proti severu v Avstrijo, se je bilo bati da bi se posamezne enote teh Kozakov utegnile upirati. Dne 6. maja je Alec Malcolm, poveljnik 8. Argyll and Sutherland Highlanders, dobil povelje, da se ob Tagliamentu pomakne naprej do Tolmezza, malega mesta v Karnskih Alpah, kjer so po poročilih taborili Kozaki. Ironična stran tega pričakovane srečanja je bila v tem, da so Scottish Highlanders v preteklih stoletjih igrali v Angliji podobno vlogo, kot so jo Kozaki v carski Rusiji. Kakorkoli, ko so ti Argylls prispeli v Tolmezzo, so Kozaki že zapustili taborišče in odšli — „verjetno nazaj v Avstrijo“.

Izakazalo se je da so se Kozaki zares umaknili čez planine v Avstrijo. Dne 8. maja se je majhno zastopstvo Kozakov z belo zastavo na avtomobilu pripeljalo v Tolmezzo. Medtem si je angleška 36. pešadna brigada uredila svoje poveljstvo v istem poslopju, v katerem je bilo pred enim tednom kozaško vodstvo. Na brigadnem poveljstvu se je mudil divizijski poveljnik, general Robert Arbuthnott, ki je prišlece sprejel z vljudno pozornostjo. V delegaciji so bili trije: visoki, impozantni general Vasiliev, ki je nekdanj služil v ruski carski gardi; mladi Nikolaj Krasnov, ožji sorodnik enega najbolj slavni ruskih voditeljev v državljanski vojni, generala Petra Krasnova; in Olga Rotova, ruska emigrantka iz Jugoslavije. Olga se je tam naučila angleško, ko je bila zaposlena pri Standard Oil Company in je tako tedaj prevzela vlogo tolmača.

Ko so vstopili v urad general Arbuthnotta, je general Vasiliev začel pojasnjevati (s pomočjo Rotove) stališče „Kazačega stana“, kot se je njihova skupnost imenovala. Njihov edini spor je bil z boljševiki in upajo, da bodo čimprej lahko nadaljevali boj z njimi. Arbuthnott na to ambiciozno zahtevo ni naravnost odgovoril in je pojasnil da je za Kozake zdaj najnujnejše, da položijo orožje.

„Ali smatrate kozaške formacije za vojne ujetnike?“ je poizvedoval general Vasiliev.

„Ne.“ je odgovoril Arbuthnott. „Vojni ujetniki so tisti, ki so zajeti v boju; upoštevamo, da ste se vi predali prostovoljno.“ Nadalje je poudaril, da Angleži spoštujejo poštenega nasprotnika in da z ujetniki nikoli ne po-

stopajo grdo. Vojna je končana in prišel je čas, da se meči prekujejo v pluge in na svetu obnovi mir.

Tedaj je vstopil neki višji angleški častnik. To je bil brigadir Geoffrey Musson, poveljnik 36. pehotne brigade, ki je, izgleda, bolje poznal težaven položaj Kozakov kot njegov predpostavljeni. Potrdil je zahtevo o takojšnji razorožitvi in dejal, da bo zjutraj obiskal kozaško taborišče in uredil vse potrebno. Ker je bila zadeva zaenkrat tako zadovoljivo rešena, je Abruthnott povabil obiskovalce v sosednjo sobo na prigrizek.

Prinesli so hrano in Arbuthnott se je začel pogovarjati bolj sproščeno. Očividno ga je zanimala navzočnost mladega Nikolaja Krasnova v družbi ljudi, ki so nameravali obnoviti pred četrto stoletja končano državljansko vojno, in ga je začel spraševati o njegovi preteklosti. Nikolaj je pojasnil, da se je iz Rusije izselil kot otrok s svojimi starši po revoluciji in je potem živel v Jugoslaviji. Ko je končal svojo vojaško vzgojo, je vstopil v kraljevo vojsko in so ga Nemci zajeli med invazijo leta 1941. Po izpustitvi so ga Nemci povabili, da se kot prostovoljec pridruži njihovi vojski v Severni Afriki, toda on je odklonil, da bi se boril proti Angležem, ruskim zaveznikom v prvi svetovni vojni. Skupaj s svojim očetom in „stari očetom“ (v resnici bratranec), slavnim atamanom Krasnovom, se je pridružil svojim rojakom v Kozaškem stanu.

General Arbuthnott je bil zelo presenečen ob dejstvu, da nihče od ruskih obiskovalcev ni bil sovjetski državljani, niti se ni moglo reči, da so bistveno pomagali sovražniku. Toda za razmišljanje ni bilo več časa, ker se je vrnil brigadir in javil, da je za kozaško delegacijo že pripravljeno oboroženo spremstvo, ki jih bo spremilo nazaj čez Plöckenpass. Arbuthnott je obdaroval Olgo s čajem s sladkorjem, čokolado in cigaretami ter obiskovalce pospremil do ceste kjer jih je že čakal avtomobil. Pred odhodom si Olga ni mogla kaj, da ne bi vprašala generala, kakšno je njegovo osebno mnenje o „boljševikih“.

„Ne posebno dobro,“ je s poudarkom odgovoril Arbuthnott. „Toda za zdaj so naši zavezniki.“

„Toda, kako jim lahko zaupate?“ se je opogumila Olga „ko poznate njihovo razdiralno politiko v britanski Indiji in to celo med sedanjo vojno?“

„To je res,“ je kratko odgovoril. „Toda, čeprav niso naši prijatelji, so za zdaj naši zavezniki.“

Ob pol desetih zvečer se je delegacija vrnila na kozaško poveljstvo v Kötschach in takoj poročala „staremu očetu“ Nikolaja Krasnova o vsem, kar se je zgodilo. Stari general Peter Nikolajevič Krasnov, katerega so Kozaki oboževali, je bil izredna osebnost. Rojen kot potomec stare rod-bine donskih Kozakov, je bil tedaj star 76 let. V prvi svetovni vojni se je odlikoval kot poveljnik konjeniškega korpusa na vzhodni fronti. Prepričan monarhist in zagovornik zgodovinskih tradicij Kozakov, je poveljeval 3. konjeniškem korpusu, ki je oktobra 1917 od Kerenskega dobil nalogo, zatreti boljševiški prevrat v Petrogradu. Toda njegove čete so se pobra-

tile s sovjetskimi mornarji, Kerenski je zbežal, Krasnov sam pa se je umaknil na kozaško ozemlje na jugu Rusije. Tam je bil izvoljen za atamana donskih Kozakov ter je vodil upor proti boljševikom do svojega odstopa v začetku leta 1919. Pozneje je v emigraciji napisal več polemičnih romanov, v katerih napada Sovjete. Ob izbruhu 2. svetovne vojne je z drugimi vidnimi ruskimi protirevolucionarji sodeloval pri širjenju protisovjetske propagande. Nazadnje, ko se je vojna bližala koncu, je odšel v Italijo in se je februarja 1945 v Tolmezzu pridružil Kozakom.

Kljub prijateljskemu sprejemu kozaških pooblaščenecv s strani angleških generacij v Tolmezzu, je bil general Krasnov zaskrbljen. Ker so vsaj navidežno sodelovali s sovražnikom, tisti, ki so jih zajeli, nanje morda ne bodo gledali s posebno naklonjenostjo; zato je bilo potrebno njihov nenavadni položaj angleškim vojaškim oblastem popolnoma jasno obrazložiti.

Po svojem odhodu iz Južne Rusije leta 1919 je Krasnov nekaj časa služil pod protirevolucionarnim generalom Judeničem na petrogradski fronti. To je bilo v času, ko so se nastajajoče baltiške države boriše in odbijale boljševiške napade. Angleži so tedaj podpirali slabo oborožene Baltijce. Tem brambovcem je bil od strani Irish Guards dodeljen mladi častnik, major Harold Alexander. Krasnov ga je poznal od takrat, zdaj pa je izgledalo kot srečno naključje, da je bil njegov stari znanec, nosilec carskega odlikovanja Sv. Ane, poveljnik zavezniških armad ki so zajele njega in njegove vojake.

Krasnov je takoj napisal feldmaršalu pismo, v katerem je razložil okoliščine, ki so te razkropljene begunce pred boljševiškim terorjem pripeljale v kraj tako daleč od njihove domovine. V njem „ga je spomnil, kako sta se skupaj borila v ruski državljanski vojni in je zaprosil, naj angleška vojska pod njegovim poveljstvom zaščiti kozaško ozemlje pred Sovjeti, svoji vladi pa posreduje prošnjo, naj jim priznajo politični azil kot beguncem brez državljanstva“.

Z ozirom na trenutni položaj Kozakov so imele te zadnje besede še poseben pomen. Sentimentalnost je v vojnem času redka dobrina, toda Angleži so brez dvoma vsaj natančni pri izpolnjevanju mednarodnega prava. Kozaki bi se bili sprijaznili z vsako usodo razen te, da jih pošljejo nazaj v Sovjetsko zvezo. Tisti, ki so bili sovjetski državljani, so živeli v neprijetni zavesti, da bo sovjetska vlada gotovo zahtevala njihovo vrnitev. Toda za ruske protikomunistične emigrante kot so bili — oba Krasnova, general Vasiliev in Olga Rotova — o vrnitvi ni moglo biti govora. Oni niso nikoli živeli v Sovjetski zvezi, ker so povečini zbežali na angleških in francoskih vojnih ladjah v letih 1919 in 1920, ko je rdeči armadi končno uspelo vzpostaviti svojo oblast tudi v južni Rusiji. Od takrat naprej so kot izgnanci živeli v Belgradu, Muenchenu, Parizu ali Berlinu. Tako niso bili nikoli sovjetski državljani in so ali bili brez državljanstva, s potnim listom Lige narodov (Nansen certificates), ali pa so postali državljani dežel, v katerih so se naselili. Dejansko so bili vsi mlajši od 25 let rojeni v tujini.

Od Nemcev postavljeni ataman Kazačkega stana, general Domanov, je bil bivši častnik Rdeče armade. Toda večina, to je približno 68% njegovih častnikov (po kozaških statističnih podatkih na terenu) so bili stari emigranti. Od 2.756 v štabnem seznamu vpisanih častnikov jih je tako bilo okoli 1.800, ki niso bili sovjetski državljani. Vrh tega je treba tem dodati še neznano število drugih vojakov ter precejšnje število žena in otrok. Zdi se, da je od približno 25.000 Kozakov, ki so se predali 36. pešadijski brigadi, moralo biti 3.000 ali več, ki niso bili sovjetski državljani.

Ne general Krasnov ne kdorkoli od starih emigrantov se niso poskušali izogniti usodi, ki je čakala tiste soborce, ki so bili v negotovem položaju sovjetskih državljanov. Vsaj v obširnih kozaških in angleških virih ni nobenega sledu o takem poskusu. Izgledalo je prejš, da so bili stari in novi emigranti tako popolnoma pomešani, da bi morali vse smatrati za begunce brez državljanstva. Krasnovo pismo je bilo poslano na divizijsko poveljstvo generala Arbutnotta, toda zaenkrat še ni bilo odgovora.

Naslednje jutro po vrnitvi kozaškega odposlanstva iz Tolmezza so prispeli v Kötschach na avstrijski strani brigadir Musson in njegov štab, da se posvetujejo z Donovanom in drugimi kozaškimi voditelji. Vzdušje je spet bilo prijateljsko in polno razumevanja. Sklenili so, naj Kozaki nadaljujejo svojo pot proti severu in se utabore v dolini Drave blizu mesteca Lienz. Glavno kozaško taborišče so postavili okoli nekdanjih nemških vojaških kasarn pri Peggetzu, vzhodno od Lienza. Dalje navzdol ob reki med Oberdrauburgom in Deilachom je bilo drugo taborišče za kakih 4.000 Kavkazcev, katerim je poveljeval odličen carski general in emigrant, sultan Kelich Ghirey. Vsa dolina je bila obrobljena z veličastnimi, s snegom pokritimi planinami, drugače pa ni bilo ničesar, kar bi Kozake in Kavkazce oviralo v njihovem svobodnem gibanju. The Eighth Battalion Argyll and Sutherland Highlanders in The Sixth Royal West Kents sta upravljala in stražila taborišči. Teden dni po naselitvi pri Lienzu se jim je pridružil slavni veteran državljanske vojne, kubanski kozaški voditelj Andrej Shkuro s 1.400 možmi svojega kozaškega šolskega regimenta. Shkurovi junaški podvigi v svetovni vojni in sledeči državljanski vojni ga niso naredili pri ljubljenega samo Kozakom ampak tudi Angležem, zaveznikom belih proti boljševikom. Kralj Jurij V. ga je 2. junija 1919 odlikoval s Companionship of the Bath, katerega križ je še vedno nosil na svoji uniformi skupaj z drugimi odlikovanji, katere mu je dal bratranec kralja Jurija, car Nikolaj II.

Čeprav so bili za vojaško službo zmožni Kozaki organizirani v regimente, ki so imeli zgodovinska kozaška imena, je imel Kazački stan čisto drugačno podobo kot mogočna borbena enota 15. kozaški konjeniški korpus, katerega so Angleži držali nekaj milj dalje proti vzhodu. Približno tretjina ali celo polovica teh so bili civilisti, zato se je v taborišču Peggetz razlegalo vpitje otrok pri igrah in žensk, ki so pripravljale hrano. Da bi jim pomagal organizirati taboriščno življenje, je polkovnik Malcolm imenoval

mladega častnika iz Walesa, majorja Rustya Daviesa, da je prevzel organizacijo taborišča. Za Daviesa je bila ta naloga zahtevna a obenem prijetna. Ker ni govoril rusko, si je za pomočnika in tolmača izbral mladega kapetana Butlerova, emigranta iz Pariza. Butlerov, kot nam pove njegovo ime, je bil potomec znane irske jakobitske družine, katere prednike je revolucija v 18. stoletju od doma pregnala na tuje, kjer so služili v tujih armadah. Njegova mati je bila Angležinja, zato je dobro govoril angleško.

Davies, mlad in navdušen, se je med Kozaki kmalu počutil domačega, pomagal jim je organizirati zdravstveno službo, šole za otroke in je začel izdajati taboriščni časopis. Nihče ni vedel, kako dolgo utegnejo ostati, toda možnost, da bo to trajalo dolgo, je zahtevala, da se na to pripravijo. V naslednjih nekaj tednih je navezal prijateljske stike s svojim napol angleškim tovarišem Butlerovom in se je kmalu seznanil s kozaškim načinom življenja. Butlerov ga je tudi naučil jahati, skupaj sta hodila po taborišču in uživala idilično lepoto alpske doline. Zelo prilagodljivi in že stoletja navajeni živeti od tega, kar jim je nudila zemlja, so Kozaki hitro napravili „kozaško deželo“ na avstrijski zemlji. Tam so bile skupine mož pri vojaških vajah, otroci so skandirali svoje lekcije, duhovniki so dirigirali cerkvene zборе skozi čustvene kadence ruske pravoslavne liturgije; medtem pa so mladi Kozaki zunaj na polju kazali jahalne podvige po vsem svetu znane „džigitovke“ — med jahanjem so metali sulice v količe pri šotorih, v diru so s tal pobirali robce z zobmi, ali pa so stali v sedlu med divjim galopom — v rusko neprenehno začudenje.

Zdelo se je, da je bila starodavna ruska preteklost predstavljena v ta oddaljeni kraj. Davies in njegovi častniki 8. Argylls so bili zelo presenečeni nad kozmopolitičnim poreklom mnogih taboriščnikov. Več tisoč teh je zadnjih 25 let preživelo v raznih deželah zapadne Evrope. Med častniki si slišal francoščino in nemščino prav tako pogosto kot ruščino. Tudi njihovi poklici so bili prav tako različni. Bili so učitelji iz Pariza, šoferji taksijev iz Bruslja, lastniki restavracij iz Münchena, časnikarji iz Belgrada. Shkuro se je nekaj časa celo preživljal kot cirkuški jahač pri potujočem nemškem cirkusu; najbrž je to edini odlikovanec Companion of the Bath, ki je to opravljal.

„Angleški kontakt“, čeprav ne prevladujoč, je bil še vedno močan. Poleg Butlerova in Olge Rotove je Davies ugotovil, da jih je bilo precej, ki so dobro govorili angleško. Med njimi je bil celo ruski emigrant, ki je mnogo let služil pri angleški policiji v Hong Kongu in je bil ob neki priliki odlikovan z vojaškim križem zaradi zglednega nastopa. Davies, ki je v štirih letih polnih dogodkov slišal o Sovjetski zvezi samo to, kar je širila naklonjena medvojna zavezniška propaganda, je v začetku težko razumel, zakaj so bili Kozaki tako zelo preplašeni ob misli, da bi se kdaj morali vrniti v tisto deželo. Po drugi strani pa so bili Kozaki začudeni, da je imel Davies tako naivno mnenje o stanju v Sovjetski zvezi. Toda tudi Daviesu se je začelo jasiti, ko mu je grupa Kozakov nekega dne pripe-

ljala neko staro gospo. „To so mi naredili,“ je mirno razložila iztegujoč svoje roke. Njeni nohti in rokah so bili popolnoma izpuljeni.

Po vseh težavah, katere so imeli v preteklosti, je bila večina Kozakov zadovoljna s to novo mirno eksistenco. Na toplem majskem soncu je bilo življenje v barakah in šotorih v Peggetzu prav prijetno. Zaskrbljenost je bilo v glavnem opaziti samo pri nekaterih starejših častnikih. Posebno general Domanov je bil stalno potr. Za Krasnova, Shkurova, Vasilieva in druge pa je izgledala bodočnost bolj obetajoča. Njihovi stari zavezniki Angleži se bodo v določenem času odločili za kraj, ki bo primeren za njihovo naselitev — če bo sreča mila, na nenaseljenem področju kake prekomorske angleške kolonije. Domanov položaj je bil mogoče bolj negotov, ker je bil bivši sovjetski državljani, major v Rdeči armadi in zajet od Nemcev. Po sovjetskem zakonu je bil že obsojen na smrt, ker se je pustil ujeti; veliko slabše kot to pa je bila njegova poznejša služba v enoti, ki je bila oficialno del Wehrmachta. Sovjeti o njem gotovo vedo vse, in bodo zahtevali njegovo vrnitev. Ni verjetno, da bi jim Angleži glede njegove izročitve delali kakšne težave.

Dne 1. maja, teden dni po prihodu Kozakov v Dravsko dolino, je taborišče obiskal angleški divizijski poveljnik general Arbutnott. Obnašal se je mirno in vljudno, izgledal je zadovoljen, ker je bilo povsod vse v lepem redu; posebej se je zanimal za kadetsko šolo, katero so ustanovili za kosaške fante, in je ob tej priliki naročil splošno zvišanje dnevnih obrokov hrane. Za večino Kozakov je ta obisk napovedoval samo dobro, toda nekaterih bolj izkušenih častnikov se je začela pojaščati zaskrbljenost, kajti odgovor na prošnjo, katero je general Krasnov napisal feldmaršalu Alexandru pred dobrim tednom, še vedno ni prišel. Krasnov je napisal drugo pismo, v katerem je ponovno opisal težak položaj Kozakov, feldmaršala spomnil na njun skupni boj na protikomunistični strani pod generalom Judeničem ter prosil, da se tem brezdomcem da azil nekje na svobodnem zapadu. Major Davies je pismo vzel in ga izročil polkovniku Malcolmu. Z bataljonskega poveljstva je bilo pismo poslano na brigado v Oberdrauburgu od tam na divizijo, končalo pa je na glavnem poveljstvu 5. korpusa v Celovcu.

Za begunce, katerim je tiste zadnje kaotične dni vojne uspelo, da se se rešili v po Angležih zasedeno Avstrijo, sta bila tista dva tedna po premirju čas resničnega olajšanja, ki pa ga je vseeno spremljala neka negotovost. Bojazen, da bi ponovno prišli v roke sovražnikov, je minila šele potem, ko je angleška vojska pokazala, da se bo odločno zoperstavila Titovim nediscipliniranim partizanom.

Res je, da je bilo vedenje prvega angleškega častnika, katerega je general von Pannwitz srečal ob času svoje predaje, zelo hladno, skoraj osorno, čeprav sta se zadnjič srečala na domači zabavi na Bismarkovem posestvu v vzhodni Prusiji. Ni bilo verjetno, da bo major Charles Villiers na težak položaj Kozakov gledal z naklonjenostjo, ker je s SOE služil v

Jugoslaviji in je postal osebni prijatelj maršala Tita. Toda zadržanje angleških častnikov, ki so služili v redni vojski, je bilo v glavnem zelo simpatično, kakor hitro so spoznali dejanski položaj.

Grof Leopold Goess je takrat poveljeval 2. bataljonu 6. Terek kozškega regimenta in se spominja zelo značilne spremembe v zadržanju, ki je sledila njegovi predaji:

Moja enota je bila zaščitnica pri umiku iz Hrvaške do avstrijske meje v času od 8. do 11. maja 1945. Potem, ko smo ponovno zavrnili zahteve Titovih čet, da se predamo, smo ponoči 11. maja dosegli avstrijsko mejo pri Spodnjem Dravogradu. Most so že zasedle bolgarske čete. Nato smo poskusili prekoračiti reko Dravo pri Lavamundu, toda Bolgari na drugem bregu so bili hitrejši. Tako je položaj postajal vedno bolj resen, ker mi nismo pripravljeni, da se predamo Bolgarom, le-ti pa so se začeli pripravljati za napad s podporo tankov.

Slučajno se je pojavil avstralski vojni ujetnik, katerega sem prosil, naj gre in poišče kakšne angleške vojake, pove-ljujočem častniku pa pove, da je tu kozški regiment, ki se hoče predati njim, ne pa Bolgarom. In res, čez kaki dve uri se je pojavil jeep z dvema angleškima častnikoma, eden od njiju je bil brigadir Scott (ne spominjam se, kateri regiment.) (Kot bomo v kratkem videli, sta bila to brigadir T. P. D. Scott, poveljnik 38. (irske) pešadne brigade in polkovnik Murphy Palmer od Royal Irish Fusiliers.)

Meni in poveljniku mojega regimenta je dejal, da se moramo takoj predati Bolgarom in da nam on nima ničesar več povedati. Odgovoril sem, da bi predaja Bolgarom za nas pomenila gotovo smrt, zato na to na noben način ne pristanemo. Brigadir Scott se je precej razburil ter dejal, da so Bolgari njihovi zavezniki in tako dalje, toda končno je pristal, da gre k bolgarskemu poveljniku in se o tem z njim pomeni. Ko se je čez kake pol ure vrnil, nam je dejal, da nam bodo potem, ko bomo na polju, kjer smo se pripravljali na obrambo, odložili orožje, oni daji prost prehod do najbližjih angleških čet. Ker pa sem Bolgare predobro poznal, predloga nisem sprejel; zato se je brigadir Scott jezno obrnil in odšel.

Čez nekaj časa se je vrnil in dejal, da mora opravičiti svoje zaveznike, ki zares izgledajo sleparji, ker so se že pripravljali, da nas zajamejo, kakor hitro bi mi odložili orožje. Potem, ko mi je dejal, da mi bo dokazal, kako angleški vojak drži svojo besedo, je odšel. Čez kaki dve uri se je vrnil s tovornjakom, na katerem je bil oddelek angleških vojakov, ki so nas potem ponoči stražili. Zjutraj je prišel častnik in rekel, da zdaj lahko odložimo orožje ter mu sledimo: angleški

regiment nam bo pomagal skozi bolgarske vrste. Tako smo več kot štiri milje korakali v spremstvu tankov v britansko okupacijsko cono.

Častnik, odgovoren za spremstvo, je bil polkovnik Murphy Palmer, poveljnik Kraljevih irskih strelcev (Royal Irish Fusiliers), ki je bil tako prijazen, da mi je o tej njihovi poti poročal. Ker je le-to prekinil poseben dogodek, to pripoved podajam z njegovimi besedami:

Zbral sem tovornjak vojakov in smo se skupaj s Patom (Scott) peljali čez most in naprej do kraja, kjer je potekal boj. Naleteli smo na kozaško predstražo, ki pa na srečo ni streljala, sicer bi mi bili sedeča tarča. Vrh hriba je bila široka odprta planjava in kakor daleč smo lahko videli, ni bilo drugega kot konji, vojaki, vozovi in vsa vojna oprema konjeniške brigade, ki je štela 5.000 mož. Peljali smo se sredi med njimi, dokler nismo prispeli do velike kmečke hiše in dvorišča, kjer smo domnevali, da mora biti poveljstvo regimenta. S Patom sva izstopila in prišla pred hišo, kjer sva videla Kozaka z dvema krasnima konjema z navadnimi sedli, sledil pa jim je pes, rdeč irski ptičar. Nekdo je tekel v hišo, verjetno da nemškimi častnikom pove, da smo prišli. Mlad nemški častnik (grof Goess, katerega poročilo smo pravkar nave-dli), je prišel ven, se priklonil in govoril v najlepši angleščini. Vprašala sva ga, če je on poveljnik regimenta. Deja je, da ni, da pa je štabni častnik. Regimentu je poveljeval princ zu Salm. Povedal je, da je princ pri kosilu, nakar smo mu rekli, naj pride princ takoj ven. Ta je prišel, pozdravil in dejal, da je pripravljen predati se. Štabni častnik je bil avstrijski grof in ko sem omenil njegovo lepo angleščino, nama je povedal, da je bil tik pred začetkom vojne na Oxford univerzi. Princ sem dejal, da morajo vojaki položiti orožje, ga spraviti na kup za poslopjem in da bo tisti kup zastražen. Vprašal sem ga, kje je dobil tako lepe konje, in odgovoril mi je, da jih je kupil na konjski razstavi v Dublinu (leta 1937), psa pa mu je podarila prijateljica, ki jo je imel v Dublinu.

Pat Scott mi je dejal, da mora iti, ker ga nujno potrebujejo nekje drugje. Rekel mi je, da je moja naloga spraviti te ljudi na področje naše 8. armade kakor najbolje vem in znam. Zavedal sem se težavnega dela, ker smo morali iti navzdol po hribu, čez most in sredi med Bolgari, ki so bili zdaj že trdno zasidrani v vasi. Odločil sem, da je edina rešitev iti sredi noči, ko bodo Bolgari pijani in tako zaposleni z domačinkami, da bo malo verjetno, da nas bodo ovirali. Princ sem rekel, naj ima svoje moštvo pripravljeno za pohod ob treh zjutraj in mu naročil, naj mi da 12 konj, na katere sem posadil 12 Novozelandcev (pred kratkim osvobojeni vojni ujetniki),

ki so bili takoj pripravljeni pomagati, ker sem bil v hudi stiski.

Odpotovali smo ob napovedanem času in cela zadeva je potekala prav dobro. Ena četa Fusiliers je držala most, druge pa so bile s kolono, da se je le-ta pomikala naprej. S težavo smo hodili dve do tri milje na uro vse do enajste ure dopoldne. Bil sem na čelu kolone v jeepu, princ pa je jahal za mano. Ob enajstih je princ poslal štabnega častnika s sporočilom, da se hočejo ustaviti in si skuhati hrano. Odrvil sem, da je to nemogoče, ker sem vedel, da se Rusi hitro bližajo, in ker je bila kolona dolga kakih 5 do 8 milj, sem mislil na mojo četo Fusiliers, ki je bila v zaščitnici in je šele komaj zapustila Lavamund. Toda princ je dejal, da so njegovi ljudje jedli zelo malo, zato niso bili v stanju nadaljevati poti. Tako so se kar ustavili in jaz nisem mogel napraviti ničesar. Poskakali so čez cestne jarke in si nabrali lesa. Ob poti so milje daleč zagoreli ognji in kuhali so, karkoli so imeli.

(Sledi)

IZ DRUŠTEV

NAŠE PROSLAVE

TORONTO, KANADA

V soboto, 28. maja, se je naša torontska skupnost v zelo velikem številu udeležila spominske sv. maše, v spomin pomorjenim slovenskim domobrancem, katere so ngleži z zvijačo, proti obstoječim odredbam Zavezniškega vrhovnega poveljstva in proti določilom mednarodnega prava o vojnih ujetnikih — razorožene vrnili v roke komunističnim partizanom. Opaziti je, da je ta maša vsako leto bolj obiskana, čeprav je tudi res, da bi bilo nekaterim veliko ljubše, če bi je ne bilo. Cerkev je bila nabito polna. Pevci, katere za to priliko vsako leto zbere g. Nace Križman, so občuteno prepevali, prof. Jože Osana pa jih je spremljal na orglah. Že samo dejstvo, da se je oglasil moški zbor, tej maši daje neko slovesnost in resnost.

Posebnost je bila tudi pridiga, katero je imel letošnji zlatomašnik, župnik pri fari Marije Brezmadežne v Torontu, g. Janez Kopač. Letos je rez zadel pravo struno in govoril, kot je bilo ljudem všeč. Zelo lepo je prikazal domobrance v njihovem poslanstvu, o angleški izdaji in veliki žrtvi, katero so doprinesli za narod in domovino. Zelo pogosto jih je imenoval „mučenci“, kar so si po strašnem mučenju tudi zaslužili. Hvala vam, g. župnik, za tako odkrite besede.

Naj bo na tem mestu izrečena iskrena zahvala tudi pevcem, ki so si vzeli časa, da so prišli na kor.

Da, vsaka spominska svečanost pa naj bo še tako skromna in dostikrat pripravljena le iz dolžnosti, je delček tistega višjega dogajanja, ki ostaja nedotaknjeno in ga človeška hudobija ne more uničiti.

SPOMINSKA PROSLAVA NA ORLOVEM VRHU OB 45-LETNICI GRČARIC, TURJAKA IN USTANOVITVE DOMOBRANSTVA

Vsako leto, ko se na spominski proslavi z bolečino v srcu spominjamo neštetihi soborcev in vseh ostalih protikomunističnih žrtev, ki jim je bratova krogla pretrgala nit življenja, nam spomini nehotе uhajajo v tiste strašne dni in vedno znova zastavljajo vprašanje: Zakaj???

Vožnjo proti Slovenski Pristavi smo v soboto 18. junija domala prevzili brez besed. Vsak je po svoje brskal po spominih in mislil na tiste, ki so padli za svobodo in jo priborili nam. Toda nenadoma se nas je polastilo praznično razpoloženje. Na koncu drevoreda, ki vodi na Orlov vrh, nas je pozdravilo slovensko znamenje, ki jih je nekoč po naši domovini kar nrgolelo. Krenili smo mimo velike slike očeta domobranstva — generala Leona Rupnika, pod katero je bil ogromen napis: 45-LETNICA GRČARIC, TURJAKA IN USTANOVITVE SLOVENSKE DOMOBRANSKE VOJSKE, do Orlovega vrha, kjer so v morju slovenskih zastav mogočno plapolale tudi ameriška, kanadska in argentinska. Ob beli steni nas je pa močno presenetil kip domobranca-tražarja, ki simbolično bdi nad vsemi protikomunističnimi grobovi v Sloveniji.

Vse popoldne so prihajali gostje iz oddaljenih krajev in stari borci-prijatelji smo se spet srečali in obujali spomine. Ob pol osmih zvečer smo se zbrali pred spominsko kapelico h kratki komemoraciji.

Mrtvim v spomin so zagorele številne sveče pred podobo Brezjanske Marije. Predsednik TABORA ZDSPB, soborec Ludvik Kolman je v pozdravnem nagovoru izrekel toplo zahvalo vsem, ki smo prišli na proslavo in nas opozoril, da nikoli ne bomo pozabili — četudi nekateri tako želijo — ne Grčaric, ne Turjaka in ne Vetrinja. Ustanovitev Domobranstva po generalu Leonu Rupniku je bila nujna posledica krvavih početij partizanov. Vsega tega nismo pozabili in ne bomo pozabili, velikodušno pa odpuščamo ker ne stremimo po maščevanju.

Zbor „Fantje na vasi“ iz Clevelanda je s svojimi ubranimi glasovi občuteno zapel nekaj žalostink — pod vodstvom Janeza Sršena.

Slavnostni govornik — soborec Stane Pleško — nas je v svojem kle-nem govoru popełjal skozi „križev pot“ revolucije. Kronološko je nani-zal najvažnejše „postaje“, se za hip ustavil pri njih in ugotovil, da borba za Boga, narod in domovino ni bila zaman, ter da smo lahko ponosni, ker smo ubrali pravo pot.

Ob pesmi „Oj Doberdob..., Kočevski Rog“, ki je privrela iz srca „Fantov na vasi“, so se prenekateremu orosile oči... Za konec smo vsi

zapeli še „Oče, mati, bratje in sestre“ ter se ob mogočnem kresu pomenkovali dolgo v noč.

V nedelje je dolga kolona avtomobilov krenila iz Clevelanda na Orlov vrh Slovenske Pristave, kjer so se že zbirali številni udeleženci. Ob enajsti uri je prikorakala h kapelici četa borcev s prapori in vencem ter narodne noše. Predsednik Tabora DSPB iz Clevelanda Milan Zajec je prisrčno pozdravil vse, ki so od blizu in daleč prihiteli na Orlov vrh, prav posebno pa soborca Ludvika Kolmana, predsednika TABOA ZDSPB in gospo Maro, zastopnike TABORA DSPB Milwaukee, Chicago, Rochester, Toronto, Hamilton, St. Catharines, Niagara Fall, Windsor in Montreal, goste iz Slovenije, Evrope, Avstralije in Kanade. Zahvalil se je g. F. Kosmu za daritev sv. maše, pevskeму zboru Marije Vnebovzete in pevovodji Rudi ju Knezu za petje in vsem, ki so pomagali pri okrasitvi Orlovega vrha. Prav posebno zahvalo pa je izrekel Poldetu Omahnu, ki je mojstrsko izobilkoval kip stražarja-domobranca.

G. F. Kosem je v pridigi poudaril, kako prav in lepo je, da se z molitvijo spominjamo pokojnih domobrancev in vseh ostalih žrtev. „Danes, na očetovski dan, pa je naša sveta dolžnost, da se spomnimo in molimo tudi za naše žive ali mrtve očete ter se jim zahvalimo za vse dobrote, ki so nam jih storili,“ je še dostavil.

Na lep in dostojen način smo se zopet spomnili Grčaric in Turjaka ter ustanovitve domobranstva ob 45-letnici. Seveda tudi onih iz Vetrinj nismo pozabili.

Vreme je bilo letos izredno naklonjeno, udeležencev pa presenetljivo veliko. Soborcem v Clevelandu prisrčna hvala za res lepo proslavo. Bog daj, da bi takih srečanj še veliko doživeli!

B. P. — domobranec

POZDRAVNI NAGOVOR MILANA ZAJCA PRED MAŠO V NEDELJO 19. JUNIJA 1988

Dragi Slovenci!

V imenu Tabora DSPB v Clevelandu lepo pozdravljeni in dobrodošli na Orlovem vrhu Slovenske Pristave.

Pozdravljam g. Ludvika Kolmana, predsednika Tabora ZDSPB in go. Maro, zastopnike Tabora društev SPB Milwaukee, Chicago, Toronto, Hamilton, St. Catherine's, Niagara Falls, Windsor, Montreal, Rochester in goste iz Slovenije, Evrope in Avstralije, kakor tudi vse ostale iz Clevelanda in okolice in drugih krajev severne Amerike. Hvala lepa, da ste prišli na naše povabilo na to spominsko proslavo.

Letošnja spominska proslava je posvečena 45. obletnici tragedije Grčaric, žrtvam slovenskih četnikov, tragedije Turjaka, žrtvam Vaških stražarjev in 45. obletnice ustanovitve Slovenskih domobrancev.

Po sposobnosti velikega Slovenca generala Leona Rupnika je bila ustanovljena slovenska domobranska vojska, ki je v najtežjem času slovenske

zgodovine nudiša zaščito trpečemu slovenskemu narodu pred Titovimi komunističnimi krvoloki, ki so skupno z okupatorjem zatirali slovenski narod. Konec slovenskih domobrancev naj bi bil, ko so jih Angleži s prevaro izdali Titovim partizanom, ki so vse brez sodnega postopka poklali v Kččevskem Rogu, Teharjih in drugih krajih Slovenije.

Vseh teh žrtev smo se spomnili pri sinočni komemoraciji in se jih čemo spomnili pri daritvi sv. maše, ki jo bo daroval častiti g. župnik France Kosem. Hvala vam, g. župnik.

Hvala tudi Rudiju Knezu in pevčem fare Marije Vnebovzete za petje pri sv. maši.

Hvala vam vsem, ki ste pomagali pri okrasitvi Orlovega vrha in sodelovali pri sinočnji proslavi.

Posebna hvala pa Poldetu Omahnu, ki je s svojo umetniško roko naredil kip slovenskega domobranca, ki simbolično predstavlja stražarja grobov in krajev, kjer počivajo slovenski domobranci in protikomunistične žrtve v Sloveniji. Hvala ti, Polde.

Ostanite zvesti idealom BOG — NAROD — DOMOVINA, ki so nam jih zapustili slovenski domobranci in oče slovenskih domobrancev general Leon Rupnik. Bog vas živi!

MILWAUKEE

V Ameriki se vsako leto na zadnji ponedeljek v maju spominjamo „Vseh mrtvih dneva“, tako kot v starem kraju prvega novembra.

Društvo Triglav z borcei Tabora iz Milwaukeeja smo se spomnili naših dragih pokojnikov in padlih borcev Vetrinja, Grčaric in Turjaka v ponedeljek, 30. maja 1988 v Triglav parku pri kapelici sv. Cirila in Metoda s sv. mašo, katero je daroval rev. dr. Jože Gole. Naše cerkvene pesmi pa so peli pevci in pevke pod vodstvom gospe Mare Kolman.

Po cerkvenem obredu je najprej spregovoril predsednik ZDSPB Tabor Ludvik Kolman.

„Današnja spominska proslava je posvečena tudi 45-letnici ustanovitve Slovenskega domobranstva. Treba je najprej omeniti, da so bili predhodniki domobrancev vaški stražarji. Pobijanje ljudi, požiganje in ropanje od strani partizanov je rodilo Vaške straže. Te so se začele organizirati že leta 1942 na Dolenjskem in Notranjskem. 8. septembra 1943 je Italija kapitulirala. Komunisti so za to kapitulacijo zvedeli iz Moskve prej kot mi. Zato se je Boris Kidrič že prej razgovarjal z italijanskim generalom Ceruttijem v Novem mestu in dosegel, da Italijani izroče orožje partizanom, posodijo topništvo in tanke z moštvom vred. Stražarji novomeškega okraja so se ob italijanskem razpadu zbrali v Novem mestu, kjer se je slučajno nahajal v akciji s svojo edinico Vuk Rupnik, ki je tudi prevzel vodstvo teh stražarjev. General Cerutti je poklical Vuka na poveljstvo na razgovor, kjer se je že nahajal Kidrič. Kidrič je zahteval, da se stražarji predajo in priključijo partizanom. Do sporazuma ni prišlo. Pod

vodstvom Vuleta so se novomeški stražarji prebili, zbrali in obdržali kljub težkemu napadu v Zameškem ob Krki pri Kostanjevici. Večina vaških straž se je zatekla na Turjak, kjer so bili uničeni, kakor tudi četniki v Grčaricah. Na Notranjskem so uničili postojanko v Grahovem, obdržala pa se je vaška straža v Borovnici, kamor so se zatekli stražarji delno iz Sv. Vida, Loškega potoka in Begunj; tako se je zbralo okrog 7000 borcev.

Iz teh grup in dotoka prostovoljcev je general Leon Rupnik ustanovil Slovensko domobranstvo 23. septembra 1943. Ob tej priliki je general Rupnik naslovil na narod poziv: „Slovenci, prosim vas, pozabite na vaše malenkostne politične spore in se pridružite domobrancem da skupaj rešujemo življenje naroda.“ Vaški stražarji so torej jedro slovenskega domobranstva, katerega geslo je bilo: **Bog — Narod — Domovina!**

V kratkem času so domobranci obvladali skoraj vso Dolenjsko in Notranjsko. Ustanovile so se tudi domobranske postojanke na Primorskem in Gorenjskem.

Leto 1945 je bilo leto usodopolnih dogodkov, ki so se razvijali skoraj istočasno. Nemška fronta v Rusiji je bila razbita. Že jeseni 1944 so sovjetske čete vkorakale iz Romunije v Srbijo — kamor po jaltški konferenci ne bi smele vstopiti. V Beogradu so ustoličili Tita — za vrhovnega gospodarja Jugoslavije. General Draža Mihajlovič se je moral umakniti v gore. Istočasno so Angleži izkrcali na jadranski obali jugoslovansko komunistično divizijo, ki je bila oborožena in izvežbana po Angležih. Del te divizije je prodiral oborožen s tanki in topništvom proti Ljubljani in Trstu.

Še en usodepoln dogodek se je zgodil 4. maja 1945. Britanski minister Macmillan je prišel iz Italije v Celovec na razgovor z Toby Lowom, komandantom 5. angleškega korpusa. Po dveurnem razgovoru je Macmillan odšel. Takoj po odhodu je general Toby Low, sedanji lord Aldington, izdal ukaz svojim četam, zbrati vse ruske civiliste in Kozake in jih izročiti Stalinu — enako vrniti vse Jugoslovane Titu. Angleški oficirji so dali domobrancem častno besedo, da jih prepeljejo v Palmanovo v Italijo. V Podrožci pa so jih izročili partizanom...

Kje so sedaj naši borci? Spe nezdravno spanje na Turjaku, Grčaricah, Teharju, v zapuščenih rudniških rovih v Trbovlju in v Kočevskem Rogu.

Tisti pa, ki smo po volji božji ostali živi, smo razkropljeni po vsem svetu. Mi sedaj prirejamo te spominske proslave, da izkažemo spoštovanje in hvaležnost našim borecem, ki so se bojevali in dali svoje življenje zato, da bi preprečili ustanovitev komunističnega režima v domovini. Prirejamo te proslave, da ohranimo časten spomin na te žrtve. Zgodovina namreč uči, da bodo narodi, ki svojih vzornikov ne posnemajo, izumrli. Želimo torej, da bi tudi naši potomci spoštovali te borece. Če bodo posnemali naše vzornike, bodo sprosil pri Bogu, da bo določil ta skupna grobišča za kraje, kjer bodo nekoč stali novi hrami božji.“

Drugi govornik je bil Alojz Galič.

Spoštovanje mrtvim!

Danes se v novi domovini na ameriški „Spominski dan“ z vsem spoštovanjem spominjamo vseh mrtvih — posebno naših staronaseljencev, ki počivajo v večnem spanju po raznih božjih njivah širom Amerike. Naj omenim, da v starem kraju, v Sloveniji praznujejo dan „Vseh mrtvih“ prvega novembra, na dan „Vseh svetih“. — Zato je bilo za stare in nove priseljence, ko so prihajali v Ameriko, kljub temu, da so si ustvarili dom in družino, zelo težko privaditi se temu spominskemu prazniku. Toda v teku let, ko je bela žena smrt začela neusmiljeno objemati s svojimi koščenimi rokami naše rojake in rojakinje in jih s smrtnimi poljubi izročati v večno spanje, je ameriški praznik „Vseh mrtvih“ postal tudi del našega življenja, naše bolesti in našega spoštovanja.

Na današnji Spominski dan se svoji umrlih pa tudi vojaške in civilne oblasti na raznih krajih in pokopališčih merike z žalnimi govori, s prižganimi lučkami na okrašenih grobovih in z molitvijo — spominjajo svojih dragih, ki so nekdanj živeli z nami, trpeli z nami in se veselili z nami.

Na današnji praznik „Vseh mrtvih“ se tudi SKD Triglav z vsem spoštovanjem spominja svojih umrlih članov in članic, katere je Bog poklical k sebi.

Bilo je leta 1962, ko je umrla prva povojna rojakinja — mama Antonija Kunovar, kjer zdaj z možem in atom Rokom počivata v skupnem grobu na pokopališču Mont Olivet. Potem pa so v presledkih sledili božji volji bivši društveni tajnik Marjan Zovič, organistova žena Herta Majheničeva, kjer je malo kasneje Bog poklical k sebi tudi organista Ernesta Majheniča; sledili so Ludvik Vesel, Marija Kunovar, Lojze Jaklič, župnik slovenske fare Sv. Kneza Evangelista pater Klavdij Okoren in župnik rev. Štefan Savinjšek, Anton Prah, starosta društvenih upokojujencev Toni Strmšek, bivši predsednik in dopisnik Ameriške domovine Franc Rozina in zadnji, ki se je poslovil lanskega novembra od nas sodnik Janez Levičar. Naj dodam še, da je leta 1965 odšel v večnost gorenjski rojak, bivši jugoslovanski višji mornariški častnik, strojni inženir Peter Rozman. Za njim pa so zaspali še: učiteljica Lojzka Verbič, dolenski rojak Vinko Costa, rojakinja teta Ana Mršnjik, harmonikar Frank Sezon in rojak J. Jaklič. Leta 1985 pa je odšel po večno plačilo slovenski znanstvenik in literarni kritik dr. Rajko Ložar, ki ga danes prizna in slavi Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani.

Vsi ti naši rojaki in rojakinje so bili rojeni na oni strani oceana v Sloveniji. Eni pod očakom Triglavom, drugi na zeleni štajerski, tretji pod Gorjanci in četrti pod Nanosom in okrog bistre Soče. In z vsakim, ki je odšel v večnost, je tudi nas manj... Vsem pokojnim članom in članicam, rojakom in rojakinjam — lep triglavski pozdrav. Počivajte v miru! Bog naj vam bo milosten sodnik!

Plamenček tople zahvale moramo na današnji „Spominski dan“ iz-

reči tudi vsem padlim ameriškim vojakom, med katerimi je bilo tudi veliko naših mladih Slovencev, ki so se borili na bojnih poljanah Evrope, Koreje, Južnega Vietnama in še kje drugje — in izgubili svoja življenja ter našli svoj poslednji dom v raznih krajih — neznanu kje, brez križa in rož. Toda niso pozabljeni — ameriško ljudstvo je neznanim ameriškim padlim vojakom postavilo na pokopališču Arlington v Washingtonu D.C. veličasten spomenik — „Spomenik Neznanemu vojaku“! Danes na vseh ameriških pokopališčih in spomenikih plapoljajo na grobovih padlih vojakov ameriške zastavice. Slava jim!

Pravijo, da svet pripada živim — še bolj pripada mrtvim —. Mi živi zidamo današnje življenje na lobanjah naših prednikov, ki jih je življenje potisnilo v pozabljenje.

Umrejo pa samo tisti, ki jih po smrti pozabimo. Mrtvi junaki iz Vertrinja, Grčaric in Turjaka niso pozabljeni, čeprav je že preteklo več kot 40 let. V trpljenju so antikomunistični borci padali pod strelj Nemcev, Italijanov in padali so v smrt tudi pod strelj lastnih bratov. Danes v našem lepem Triglavskem parku pri kapelici sv. Cirila in Metoda z žalno sv. mašo stopate zopet z vsem spoštovanjem v naš spomin in molitev. Še nam udarjajo v dušo smrtni strelji in vpijoči kriki padlih borcev: „Ne pozabite nas...! Maščujte nas!“ — Da vas nismo pozabili, je dokaz današnja, že 38. triglavska svečanost. Maščevanje pa prepuščamo Bogu. Vsi vemo, da božji mlini meljejo počasi... in danes slutimo, da se v Sloveniji že svita zora in skozi njo svetijo sončni žarki — SVOBODE!

Ne dolgo pred nesrečno smrtjo je takratni predsednik antikomunističnih borcev inž. Franc Grum na neki borčevski proslavi v Clevelandu dejal: Slovenci, antikomunistični borci, nauki iz napak naše preteklosti nas morajo pripraviti na to, da bomo v bodoče zamahovali skupaj. Naše sile v svobodnem svetu je treba spraviti na skupni imenovalec, kajti le v edinosti in slogi je moč in garancija prihodnjih naših uspehov.

Sedanji predsednik borcev LUDVIK KOLMAN pa se bori na vse načine, da bi vse borce združil v enotno frontno, da v prihodnosti ne bomo več razdirali, pač pa gradili in se ne razgubljali v malenkostih, pač pa iskali skupno pot v borbi za resnico in pravico, da se tako oddolžimo našim padlim junakom.

Predsednik milwauških borcev Franc Mejač, je pred časom na nekem zborovanju zaključil svoj govor takole: Silno se motijo tisti, ki računajo na zaton protikomunističnih idej. Usodno se motijo, če mislijo, da se vrste nosilcev teh idej redčijo. Veliko je bilo številjo naših pobitih borcev za Boga in narod, a naše vrste se ne manjšajo. Nov izobražen rod zavzema naša mesta. Rod, ki ni več dostopen za lažnivo komunistično propagando.

Svetlejši iz noči zasije dan,
življenje mlado vre iz starih ran...
in iz trohnohe se rodi — Vstajenje...

Ob današnjem spominskem prazniku „Vseh mrtvih“ vam vsem, ki ste padli in darovali svoja življenja za našo svobodo, za BOGA — NAROD — DOMOVINO — čast in slava!

OKROŽNICA ZA JUNIJ-JULIJ 1988

Članom glavnega odbora in dragim soborcem!

V tej okrožnici ne bomo govorili o notranjih zadevah naše organizacije. Obrnili bomo našo pozornost na zunanje dogodke — posebno v Sovjetski zvezi, ki so za nas protikomunistične borce silno važne.

Veliko pozornost je namreč zbudil v svetu s svojim nastopom novi generalni tajnik komunistične partije v Sovjetiji, Mihael Gorbačov. Svet je presenetil s svojima krilaticama „perestrojka“ in „glasnost“. S perestrojko — to je „reorganizacija“ — generalni tajnik prizna, da so potrebne spremembe v sistemu gospodarstva, administracije, volilnega postopka in drugod. Z „glasnostjo“ — to je „odprtost“ — je izražena zahteva, da se je treba jasno in odkrito lotiti perečih problemov in najti potrebne rešitve, ki pa naj bodo še vedno skladne s komunističnim mišljenjem.

Po vsem svetu se govori o teh novih pojavih v komunističnem sistemu. Z ozirom na mnenja opazovalcev jih moremo razdeliti v tri skupine:

A) Optimisti. Verujejo v „odjugo“ v komunističnem gibanju in pričakujejo spremembe, ki bodo omogočale plodno sodelovanje s komunisti na vseh poljih.

B) Pesimisti. Ti menijo, da M. Gorbačov želi odstraniti poslednje senilne ostanke stare Stalinove garde in nadomestiti te z novimi, njemu vdanimi silami. Ko se bo tako usidral, bo pa zopet šlo vse po stari poti komunistične partije.

C) Tretja skupina opazovalcev ne nudi nobenih razlag. Pravi samo — čakajmo — in bomo videli!

Kdor želi govoriti o komunizmu in priti do veljavnih sklepov mora poznati glavne elemente komunizma.

1) Komunističen nespremenljiv načrt je zavojevanje sveta. Ko bo ves svet pod komunistično oblastjo — center v Moskvi —, ne bo treba več oboroženih sil, ostane samo policija. Tako se bo denar za oboroževanje uporabil za zvišanje življenjskega standarda mas. Tako bo dosežen raj na zemlji. To je izjava ruske vojne ujetnice, akademičarke, izpred Stalina.

2) Ateizem so v svojo ideologijo komunisti sprejeli zato, ker zahtevajo, da mora vsak posameznik posvetiti vse svoje duševne in telesne sile nedeljeno za doseg ciljev komunistične partije. Tako komunisti ubijejo ljudem od zibelke do groba idejo o eksistenci Boga in morijo misel na neko posmrtno življenje, kjer naj bi človek prejel nagrado ali kazen za svoje življenje. Zato komunisti ne morejo tolerirati na primer krščanstva, ki zahteva od svojih pripadnikov živeti tako, da ne kršijo božjih zapovedi.

3) **Prevrednotenje (revaluation).** O tem govore komunisti samo med seboj. Ta element je precej zamotan in včasih težko razumljiv. Prevrednotenje je nekaj delovni priročnik za komuniste, pomešan z njihovimi „moralnimi“ načeli. Bistvo tega elementa je tole: Vsako sredstvo je dobro — in vsak način uporabe teh dovoljen —, če tako moremo v danem primeru in času doseči načrte partije. Zato prideta prav ali laž ali resnica, pobiti človeka, ali sezidati bolnišnico za otroke — kakor koristi partiji. Komunisti torej spreminjajo po potrebi vrednost pojmov in od tod ime „prevrednotenje“. Vera je opij za ljudstvo, narodna zavednost in pripadnost je odveč, enako družinske vezi.

Težko je torej napovedati bodočo smer komunizma. Eno pa je gotovo: Komunisti se niso odpovedali zavojevanju sveta in ne ateizmu. Partijci, vključno M. Gorbačov, se bodo borili z vsemi silami za partijo, ker se istočasno borijo za svoje koristi, ki jim nudijo luksuzno življenje in čast. Partije v različnih deželah imajo dovolj članov, da lahko terorizirajo maso in da ohranijo „potrebne luksus“.

Marija napoveduje spreobrnitev Rusije. — Je reš potreba samo „vis r:ajor“, da se bo kaj spremenilo!

Bog — Narod — Domovina!

Vaš vdani

Ludvik Kolman

NAŠI MOŽJE

Potočnik Matevž — 70-letnik

Rojen je bil 14. septembra 1918 v vasi Puštal pri Škofji Loki, a se je družina pozneje presečila v Stari dvor, pod naš Svetoduški zvon. Tako sva postala sovaščana.

S 14. letom se je šel učiti mizarstva v Kranj in se tudi izučil v tem poklicu. Vojaški rok je odslužil v planinskem polku v Škofji Loki. Med vojno je bil poklican v nemško vojsko in je bil dalj časa na ruski fronti; pa je po novem letu 1945 dopil dopust za Avstrijo, od koder je pobegnil domov in pristopil k domobrancem; najprej v Ško-

fji Loki, a je kmalu odšel v Kranj, kjer je imel več znancev in prijateljev. Ob razpadu je z ostalimi odšel preko Ljubelja v Avstrijo in Vetrinje.

Iz Vetrinja se ga ne spominjam, pač pa sem ga videl na travniku pri železniški postaji Podgorje (Marija Elend), ko so nas Angleži preiskovali, če ima morda še kdo kako orožje; zraven pa nam kradli ure, fotoaparate in druge vrednosti. Na pritožbo enega naših oficirjev so nam to vrnili, predno so nas napodili na tovorni vlak in nato izročili jugoslovanskim komunistom...

Po treh mesecih zapora najprej v Škofji Loki in nato v šentvidu, je bil Matevž pomiloščen. Videč, da za njega ni več prostora doma, saj so mu ves čas grozili, se je umaknil v Avstrijo in prišel v naše taborišče Peggetz pri Lienzu. Tu sva se spoznala, postala prijatelja in prehodila dosti tiroških gora. Dne 25. marca 1946 smo se kot prvi iz taborišča povzpeli na vrh mogočne gore Roter Thurn: Matevž, Jože Žerovnik in jaz. Skalovje, po katerem smo plezali, je bilo poledenelo. Na vrhu smo dobili knjigo, v katero smo se vpisali in nismo našli nobenega Slovenca, da bi se pred nami vpisal v to knjigo.

Leta 1948 se je poročil s Katico Košir, doma iz okolice Kamnika, in sta ostala v ženo v Peggetzu, ko smo se ostali preselili v Spittal ob Dravi. Dobiša sva se šele v Buenos Airesu, ko se je Matevž vrnil z ženo iz Misionesa, kamor sta odšla iz emigrantskega hotela in se naselila v Ramos Mejía. Nekaj let je bil vodja mizarskega podjetja, a je že pred letom 1960 začel na svoje. Sposoben in delaven je hitro napredoval.

V družini imajo tri dekleta in tri fante in je zato čutil dolžnost, da je šel v pripravljalni odbor za sobotno slovensko šolo. Sobo za šolo je sam opremil z 12 klopni, šolsko tablo, mizo in stojom za učiteljico.

Z istim elanom in navdušenjem je pomagal graditi Slovenski dom v Ramos Mejía, kjer je bil 12 let podpredsednik Slomškovega doma.

Nekako 1968 je na mojo prošnjo stopil v odbor zavetišča škofa dr. Gregorija Rožmana in po nesrečni smrti Jožeta Musarja prevzel predsedstvo. Pod Matevžem se je začelo takoj z zidavo. Ves ta čas je bil vsak dan v zavetišču z enim ali dvema pomočnikoma iz tovarne; seveda je tudi sam ves čas delal. Dobro ga še vidim, kako je vstavljajl okna in vrata in drugo. Po tolikem opravljenem delu je prepustil predsedstvo drugemu; seveda je pa še ostal v odboru, pa prevzel predsedstvo Slomškovega doma, kjer je v prvem nadstropju zgradil lepo dvorano z istim elanom in isto vnemo. Tak je Matevž bil in tak je še danes. Če se neke stvari loti in neko stvar obljubi, jo naredi.

Tovarno sedaj vodita sinova Niko in Marko. Rudi je zdravnik in vse tri hčere poročene. Matevž v tovarni ni več potreben, zato pa goji naše slovenske nageljne in jih podarja našim ustanovam v okras, zraven se pa zabava s številnimi vnuki, ki vsi lepo slovensko govorijo, čeprav so nekateri iz mešanih zakonov. Vsi hodijo v sobotno slovensko šolo in srednješolski tečaj. Tudi v tem je Matevž posnemanja vreden.

Da pa je Matevž vse to lahko delal in naredil, je zato, ker mu je ob strani stala žena Kati — Katica, ki ga je v vsem razumela in z zanimanjem sledila njegovemu delu. Vem, da se bo ob njegovem slavu vsa

slovenska srenja veselija in s hvaležnostjo spomnila njegovega dela. Posebno sem Ti pa hvaležen jaz in imam sedaj priložnost, da se ti javno zahvalim za Tvojo in Katino pomoč ob moji bolezni pred 13 leti, ko sem bil odvisen le od prijateljev. Hvačla, Matevž in Kati, naj Vama Bog povrne v zdravju in sreči.

Še na mnoga leta, Matevž, in Bog Te živi!

Vencelj Dolenc

IZ DOMOVINE

Zopet Ivan Maček-Matija . . . in Kočevski Rog

„Heroj“ Ivan Maček-Matija, bivši politični komisar glavnega poveljstva slovenskih partizanov, komandant glavnega štaba NOV in PO Slovenije, načelnik OZNE itd., itd., je v pogovoru, ki ga je za njegovo 80 letnico prineslo ljubljansko „Delo“ (8. 5. 1988) na vprašanje pokola slovenskih domobrancev izjavil:

„To je bila v vsej vojni daleč najtežja odločitev. Lahko predvsem rečem, da smo do zadnje amnestije, do 15. januarja 1945, stalno pozivali belogardiste, da prenehajo sodelovati z okupatorjem in se nam priključijo. Torej praktično do zadnjih dni vojne. Poleg tega pa moramo gledati na stvari s tedanje perspektive. Mednarodni položaj glede Trsta in zahodne meje sploh je bil pred eksplozijo. Možnost spopada z dovčerajšnjimi zavezniki je bila zelo verjetna. V takih okoliščinah si nismo mogli dovoliti, da pustimo pri življenju izdajalce in zločince, ki bi v primeru zunanje vojaške intervencije lahko služili kot kader za vojno proti novi Jugoslaviji. Položaj je bil še toliko težavnejši, ker nam je v naših prizadevanjih za postavitve pravičnih meja nasprotoval tudi sam Stalin. Ne smemo pozabiti tudi, da so se v Srbiji v tistem času še vedno bojevali četniki, ki so obvladovali cele predele in ki so jih z orožjem še vedno oskrbovali zavezniki. Prav tako so bili na Kosovu še oboroženi balisti, ki so se borili proti nam. Pustiti pri življenju vrnjene izdajalce, je bilo tveganje, ki ga nihče ni hotel prevzeti.“

Z ozirom na takšen odgovor je isto ljubljansko „Delo“ dne 11. junija 1988 prineslo sledeči dopis svojega bralca:

Ivan Maček-Matija je v pogovoru ob svoji 80-letnici rekel, da so bile za dejanja v maju in juniju 1945. leta krive neurejene razmere, ko so s težavo utrjevali mlado oblast. Pred leti smo brali razlago drugega vodilnega revolucionarja, „da so nekaj tisoč najhujših zločincev likvidirali v

zaključnih bojih". Iz obeh izjav odseva zadrega, kako pojasniti dogajanje, ki bo prišlo nekoč v zgodovino kot ena najhujših nesreč slovenskega naroda v vsem njegovem obstoju. Pisati o tem, pomeni drezati v nezaceljeno rano. Zato ni moj namen, da bi brskal vanjo, saj so zgodovinarji povedali, da bodo vse pojasnili, takoj ko bo to mogoče. Obljubo so nam dali ob koncu razprave, ki jo je razplamtela Spomenka Hribar z razmišljanjem „Krivda in greh“. Takrat se je ponujala rešilna razlaga, ki nosi v sebi opravičilo: „Šlo je za uvoženo boljševisko prakso, za stalinizem, za azijske metode.“ Zato bi pričakovali, da se bo vendar oglasil eden glavnih, ki so bili zraven, s preprosto razlago, kako je vse skupaj potekalo, na podlagi lastne resnice, ki bi jo zaključil s spravljivo mislijo nekako takole: „Bili smo pijani zmage, mladi in neizkušeni. Hoteli smo ustvariti raj na Zemlji in smo rušili vse, kar se nam je postavilo po robu. Žal nam je, da se je to zgodilo, vendar jadikovanje ne pomaga. Življenje teče naprej in živi se moramo truditi za srečo nas in naših potomcev.“ — Vojne je bilo konec. Izgovor, da je bilo treba pobiti množico razoroženih ujetnikov, ne da bi ugotavljali krivdo, ker so nam zaradi občutka ogroženosti popustili živci, pa pomeni najslabšo možnost. Grozi nam, da se kaj takega lahko ponovi, če se bi znašli v podobnem položaju.

Tine Velikonja, Ljubljana

Običajne aretacije . . . drugačne reakcije

NEDELJSKI DNEVNIK, Ljubljana, 12. junij 1988

Navsezgodaj 31. maja 1988 so organi za notranje zadeve po nalogu vojaškega tožilca preiskali stanovanje in službene prostore Janeza Janše, znanega javnega delavca, publicista, mirovnika in enega od kandidatov za bodočega predsednika ZSMS. Janez Janša je že na domu zahteval, da kot priča pri preiskavi nastopi tudi njegov odvetnik, vendar so preiskovalci njegovo prošnjo, kakor tudi ponovljeno prošnjo obeh prič pri preiskavi na službenem mestu (Igorja Bavčarja in Bojana Korsike), zavrnil.

Preiskovalci so prisotnim pojasnili, da iščejo vojaške dokumente, ki so označeni kot tajni... Po temeljiti preiskavi so zasegli nekaj člankov Marka Hrena, Franceta Bučarja in Janeza Janše, dva dokumenta zveze komunistov, dva lista, ki sta del domnevnega vojaškega dokumenta, številko časopisa Narodna armija, neki tehnični predmet, dve pisali itd. (Doseje Janeza Janše)

Dne 31. 5. 1988 so organi za notranje zadeve po členu 206 in 210 ZKP opravili v stanovanju Janeza Janše, roj. 7. 9. 1958, stanujočega v Ljubljani, ter na njegovem delovnem mestu v Mikroadi hišno preiskavo zaradi suma kaznivega dejanja izdaje vojaške tajnosti po členu 224/1 KZ SFRJ. Pri preiskavi na delovnem mestu je bil pri Janši najden zaupni

dokument. Zoper njega je bil izdan sklep o priporu na podlagi 2. točke 2. odstavka 191. člena ZKP. (Republiški komite za informiranje SRS)

Zbor podpisnikov Izjave za Janeza Janšo, ki se je sestel v sredo 1. 6. ob 18. uri na Kersnikovi 4 (izjavo je podpisalo 23 organizacij, društev, revij, časopisov in družbenih gibanj ter 60 posameznikov), je postavil naslednje zahteve:

1. da Janeza Janšo takoj izpustijo iz pripora
2. če bo na podlagi najdenih in zaseženih papirjev obtožen, naj se mu omogoči, da se brani s svobode
3. natančno in javno pojasnilo takega ravnanja
4. da institucije oblasti razpravljajo o tem dogodku in o tem javno in jasno oblikujejo svoja stališča

Zvezo socialistične mladine Slovenije pozivam, naj stori vse, da pripor Janeza Janše ne bo zlorabljen proti njegovi kandidaturi za predsednika RK ZSMS, in v zvezi s tem podpiramo izjavo predsednika RK ZSMS Toneta Anderliča. (Dosje Janeza Janše)

Preiskovalni sodnik vojaškega sodišča v Ljubljani je sprejel sklep o uvedbi preiskave zoper Janeza Janša in Ivan Borštnerja zaradi utemeljenega suma, da sta storila kaznivo dejanje izdaje vojaške tajnosti po 224. členu KZ SFRJ. (Dnevnik, 6. 6.)

V petek 3. 6. se je v prostorih Mladine sestalo 53 predstavnikov slovenskih organizacij, društev, časopisov, redakcij časopisov, revij, družbenih gibanj in drugih, ki so ustanovili Odbor za varstvo pravic Janeza Janše. (Dosje Janeza Janše)

Uredništvo Mladine je v zvezi z uvedbo preiskave in pripora zoper njihovega urednika Davida Tasića dalo izjavo za javnost, v kateri med drugim navajajo, da so organi za notranje zadeve v soboto 4. 6. ob 15.30 na Mostu na Soči aretirali Davida Tasića. Po opravljeni preiskavi v njegovem stalnem bivališču so ga pripeljali v prostore UNZ mesta Ljubljane in ga izročili vojaški policiji. V vojaškem priporu so Tasiću med drugim zasegli tudi ključke začasnega bivališča v Ljubljani, uredništva Mladine in njegove delovne mize. (Dnevnik, 6. 6.)

MLADINA, št. 24 — Ljubljana, 17. junij 1988

V petek zvečer ob 19.30 bo v Frančiškanski cerkvi na Tromostovju meditacija in molitev za notranjo moč Janeza Janše, Davida Tasića in Ivana Borštnerja, ter za ljubezen in mir vseh ljudi, ki jih zadevajo konflikti v naši domovini.

Spoštovani polkovnik Živko Mazič!

Včeraj smo z dvema telegramoma, poslanima iz Bruslja in Zagreba, pro-

sili za dovoljenje, da bi obiskali Janeza Janšo v priporu, vendar do današnjega popoldneva nismo dobili nobenega odgovora.

Prihodnji teden bomo v Evropskem parlamentu govorili o „primeru Janša“ in upamo, da ne bomo prisiljeni razložiti občinstvu, da od vas nismo dobili nobenega odgovora, kajti takšna situacija ne bi bila niti prednost niti poizkus tolerance z vaše strani in s strani organov oblasti SFRJ.

V Ljubljani bomo do jutri, 11. junija. V upanju na skorajšnji odgovor vas tovariško pozdravljamo!

Giovanni Negri, poslanec Evropskega parlamenta,

Hotel Union, Ljubljana

Sandro Ottoni, federalni sekretar Radikalne stranke,

Prenočišče Mrak, Ljubljana

I Z J A V A

Svet za pravna vprašanja pri Slovenski pokrajinski škofovski konferenci iskreno pozdravlja plemenita prizadevanja za spoštovanje človekovega dostojanstva in nedotakljivosti njegove svobode, ki jo je pokazala slovenska javnost ob zaskrbljujočem postopku v primeru J. Janše, D. Tasića in I. Borštnerja.

Za uresničevanje svobodnega in celovitega razvoja človekove osebnosti se moramo neprestano prizadevati. Nenehno se moramo truditi za družbene pogoje, ki omogočajo uresničitev teh visokih idealov. Med pogoji, ki so v naši današnji družbi nujni, bi poudarili naslednje:

1. Pravna država, ki temelji na suverenosti naroda.
2. Legitimnost oblasti, ki sloni na svobodnih volitvah.
3. Delitev oblasti na zakonodajo, sodno in izvršno oblast.
4. Neodvisnost sodstva.
5. Legitimnost postopka.
6. Dosledno spoštovanje ustavnosti in zakonitosti.
7. Družbena kontrola oblasti in podrejenost armade legitimni oblasti. Posegi in postopki, ki niso v duhu demokratične samoupravne družbe, rušijo ugled notranji upravi in ljudski armadi in ustvarjajo psihozo izrednega stanja.
8. Ustava, zakoni in postopki morajo predvsem varovati človeka pred zlorabo oblasti in samovoljo, ki bi jo mogli izvajati državni organi. Omogočajo naj človeku gmotni, družbeni in duhovni napredek, naj bodo torej v službi človeku, ne pa neki ideološko skonstruirani družbi ali razredu.

Zato podpiramo in se pridružujemo pobudam in izjavam družbenih organizacij, društev, združenj in posameznikov, ki si prizadevajo za demokratizacijo naše družbe in pravno varnost vsakega občana.

Prof. dr. Stanko Ojnik

Ljubljana, 8. junija 1988

predsednik

Opomba uredništva TABORA: Naš domovinski sodelavec je na izrezek pozabil napisati, v katerem časopisu je ta izjava bila objavljena. Menimo, da v „Družini“.

DELO, Ljubljana, 18. junij 1988

Slovenija in demokracija

V sobotnem Delu je v običajnem kvadratu, namenjenemu komentarjem iz jugoslovanskega tiska, objavljen članek iz Vjesnika avtorja Dragana Djurića, ki mu v načelu ne gre odrekati poskusa razumevanja slovenske situacije po aretaciji Janše, Borštnerja in Tasića, čeprav se mi zdi, da mu to razumevanje ne uspeva povsem. Vsebuje pa njegov komentar vprašanje, na katero bi rad tukaj čisto na kratko odgovoril, ker je odgovor v svoji končni konsekvenci od sile preprost, čeprav nosi za sabo ceplih šestdeset let zapletene, mučne in klavrne zgodovine; gre za Djurićevo vprašanje, „zakaj toliko nezaupanja v zakonite organe? Čemu vsa ta vprašanja sekretariatu za notranje zadeve, družbeno-političnim organizacijam in organom Slovenije, zaradi zaprtosti informacij?“ Videti je, da to vprašanje ne muči samo tega časnika, ampak tudi mnoge vodilne komunistične funkcionarje, zlasti tiste pri policiji in v vojski, posebno na jugu te države. No, odgovor je preprost in čisto nič nov; zato, ker so komunisti v šestdesetletni zgodovini „svojega“ gibanja nesporno dokazali, da njihovim „zakonitostim“ in „legalnostim“ nikakor ne gre zaupati, ker niso nikakršnega zaupanja vredne. To so dokazovali od svoje geneze naprej, od zvitega in krvavega odstranjevanja pripadnikov drugih, legalnih strank, pokola delavcev v Kronstadtu, preko Stalinovih sodišč in morišč, ki so bila popolnoma „zakonita“, kakor so bili „zakoniti“ tudi procesi na Češkoslovaškem, ki jih je opisal London; pa „zakonita“ okupacija ČSSR leta 1968 — in še prej „zakonito“ zatrtje vstaje na Madžarskem, „zakonita“ vojaška diktatura na Poljskem — do naših (in te so za nas najpomembnejši) domačih, povsem „zakonitih“ in „po zakonih“ vodenih in izvedenih dachauskih procesov, katerih „zakoniti“ izvajalci še danes uživajo sadove svojega „zakonitega“ dela, pišoč duhovite epigrame v časopise — ne moremo seveda izpustiti „zakonitega“ Golega otoka in „zakonite“ Stare Gradiške, „zakonitih“ tisočev današnjih političnih zapornikov, ki jih je več kot na Poljskem, Češkem in Madžarskem skupaj, seveda tudi ne genialnega in seveda strogo „zakonitega“ procesa šesterici v Beogradu... no, dovolj teh „zakonitosti“, poznamo jih, v tej državi že štirideset let živimo z njimi...

Zato je torej začudenje Dragana Djurića in „prizadetih“ komunističnih oseb in organov nad nezaupanjem javnosti do „zakonitosti“ postopka proti Janši, Borštnerju in Tasiću seveda popolnoma deplasirano. Zgodovina komunističnega gibanja dokazuje, da so si komunisti pisali „zakone“ vedno samo po svoji meri, in da tem „zakonitostim“ ne smemo zaupati, ker

našega zaupanja niso vredne. To imamo v krvi — in že v genih, za dolgo, dolgo časa naprej.

In zato jim ne zaupamo tudi danes in jim bomo težko zaupali jutri.

Mate Dolenc, Ljubljana

Pripis našega domovinskega sodelavca: Bolj jasno se skraj ne da povedati... Le na Teharje, Kočevski Rog in na druge slovenske Katyne je ali nalašč „pozabil“ ali pa so ga cenzurirali... Zadel pa je žebečlj na glavo! — Op. ured. TABORA

Taras Kermauner

PISMA MATJAŽU KMECLU — TRETJE

DNEVNIK, Ljubljana, 11. junij 1988

Dragi Matjaž,

ne mogel bi — v drugem pismu — bolj o pravem času in z bolj pravi občutkom sprožiti vprašanj, ki so danes na Slovenskem osrednja.

Najin pogovor se polagoma uglašča. Sprva sva bila negotova. Oba sva imela pred sabo nalogo, da izoblikujeva model dialoga med politikom in pisateljem, ki jima ni v medsebojnem odnosu ne do prestiža ne do zmage. Zato sva že v začetku nekako nagonsko zamenjala vloge; tudi novi nama ustrezata. Jaz odpiram politična vprašanja, ti moralno filozofska. Dokazujeva, da politik ne more in ne sme biti zgolj tehnik oblasti, pa čeprav ni (ob)lastnik in je v službi javnosti, obče blaginje; da pisatelj ne sme biti zgolj tehnik estetske forme (filotehnicizem, ki je v sedemdesetih letih spremljal ludizem in znotrajtekstualizem slovenske literature in filozofije). Pisatelj išče kaj več kot estetski užitek brezinteresnega, politik je fahidiot ali mag oblasti ali privatniški okoriščevalec, če ne doganja smisla človeškega obstoja.

Politika — ne vojska — postaja na Slovenskem strpna. Zida na spoznanju napačne vojaškosti, vojaške ekskluzivnosti svoje predhodnice, tikpovojnega stalinizma. Ve, da je predvsem od nje odvisno, če se bo zmogla v slovenski družbi izoblikovati civilnost (CD), saj so državno (psevdo)politične uzde, ki jih stalinizem natika družbi, tolikšne, da onemogočajo spontano ustvarjalnost baze, inovacijsko dejavnost posameznih živih oseb, skratka svobodo ljudi. Ta svoboda se nenehoma poraja, a ko trči ob jeklene omejitve despotskega sistema, razpade, se spači, ponikne med otipljivimi dokazi posameznikove nemoči. Zato ima danes največji pomen in nosi zgodovinsko poslanstvo politika, ki zida na spoznanjih neustreznosti slehernega despotizma; sama sicer izhaja iz despotizma, ta jo omogoča, a ga zmanjšuje in celo uničuje ter tako z radikalnim samoodstopanjem od čezmerne oblasti dovoljuje samooblikovanja pobud CD. — Mislim, da prav to počne

ekipa, katere član si. Ta njen trend, kot sem ti že dejal, odobravam; dokler je tak.

Obenem skušam poudariti, da se brez voj(šč)askosti na tem svetu ni mogoče ne izraziti ne ohraniti. Voj(šč)askost se mora celo reducirati na zgolj vojaškost, ko se država brani z vojsko in posameznik z orožjem. A če brani politika sistem, ki štiti ustvarjalnost in svobodo posameznikov ter svobodno nastajajočih grup, potem vrši vojska pozitivno vlogo, če je v službi te in takšne politike. Družbe visoko diferenciranega tipa razpadejo, če niso oblikovane v močni državi: od faraonske do moderne nacionalne (ND). Če ND štiti civilno družbo (CD), potem je njena vojska varuh civilnosti.

Vrednost vojske se danes presoja po tem, koga brani. Če brani despotizem — v Jugoslaviji neostalinizem ali buržuazni unitarizem, kakor predvojna —, je regresivna, nasilna, anti(huma)nistična, zgodovinsko zaostala, napačna; potem ni ne ljudska ne takšna, da bi bila posameznikova domovinska dolžnost ubogati jo. Služiti fašistični oblasti je grdo.

Če brani vojska CD, ukinja negativno plat svoje prakse — nasilje — s pozitivno: z uporabo nasilja kot kontranasilja zoper tiste, ki hočejo z nasiljem zrušiti CD ali zavreti njeno nastajanje. Le v tem primeru se vojska odkupuje za svoje prvobitno zlo: za uvajanje nasilja v svet. Ne idealizirajmo vojske, niti osvobodilne. Vojak je v prvi vrsti ubijavec. Le če ubija v samoobrambi oz. v obrambi nečesa vrednega — človeku dobrega —, njegovo morivstvo ni zgolj zločin. Mirovna gibanja imajo prav, ko opozarjajo na temno plat sleherne vojaškosti.

2.

CD danes ne nastaja in očitno ne more nastati v državah, ki ne bi bile nacionalne.

V nadnacionalni državi prihaja do nenehne majorizacije in s tem do ukinjanja demokracije; najbolj številna nacija — Rusi v SZ, Velesrbi v Jugoslaviji — druge podreja in jih zoper njihovo voljo denacionalizira in s tem terorizira. Bolj ko se takšna naddržava pluralizira, bolj se zaostruje znotraj nje nacionalni boji. Namesto da bi se v nji poglobljale CD, se posamezne nacije homogenizirajo in z internimi homogenizacijami nadomeščajo odsotnost lastnih nacionalnih držav. Posamezniki se ukvarjajo bolj z obrambo kot z ustvarjanjem. Politika nadnacionalne države se fragmentira predvsem v mednacionalne kvazidržavne boje, kar teži v državljansko vojno.

Državljski vojni kot kaosu, kot najslabši različici vojne se je mogoče ogniti le z narodnoosvobodilno vojno. Enobe pomeni vojno (ene)nacije za lastno državnost in zoper okupatorsko državo oz. meddržavo; to je Slovenija počela med leti 41 in 45 in svojo državo deklarirala v Kočevju jeseni 43. Če lastna državnost ni usmerjena zoper druge države agresivno, podrejuje in če povrh vsega ND štiti nastajajočo ali obnovi že postavljeno CD, potem je enobe upravičena vojaška praksa — odločitev — v sili.

Danes prav kultura opozarja na nujnost voj(šč)aske obrambe sloven-

ske CD, tj. na nujnost nadaljnega razvoja in oblikovanja slovenske ND in njene vojske, brez katere v zadnji konsekvenci ni mogoče zaščititi ne slovenske suverenosti ne svobode — svobodnih odločitev — posameznikov znotraj slovenske nacije kot minimuma socialne integrativnosti in / ali kulturne identitete.

Kultura terja od politike — oblasti —, da je ta navznoter — v družbi — čim bolj tolerantna, navzven celo vojaška; da slovenska ND ne sme dopuščati znotraj Slovenije tuje vojaške sile, ki bi imela oblast (svoje tanke in vodstvo) celo nad slovensko — če ne v CD svobodno izvoščeno, pa vsak konsenzualno začasno potrjeno, torej legitimno — oblastjo. Takšno dopuščanje bi bila izdaja slovenskega enobeja in obnova medvojnega kolaborantstva. Vojska, ki ščiti slovensko nacijo, mora biti pod absolutnim nadzorom, ki ga vrši slovenska CD; nad vsako vojsko mora imeti oblast slovenska pravna država. Če je nima, je slovenska država le država z omejeno ali nikakršno suverenostjo; le banovina ali banana republika ali vojvodina Kranjske brez slave.

Téma, ki jo, Matjaž, razvijaš v drugem pismu, je bistvena: življenje in smrt, ali bolj diferencirano: kaj povzroča — še posebej na Slovenskem — moralno in eksistencialno umiranje, kronično resignacijo, skrivaštvo pred zgodovino in vojščaskim, osebno negotovost, celo samoubijavstvo, te in podobne strahtone, socialno in personalno negativne pojave, ki se znajo prekreniti v nasprotno skrajnost, v histeričen aktivizem, v socialno in osebno preganjavo kot patogeni motivacijski sistem: iz dezidentifikacije v infantilizem.

Strinjaš se z mojim vrednostnim načelom — vedre in trdne samozavesti, tako v razmerju do drugih, do družbe kot do sebe —, a premišljaš o uporabnosti tega načela za Slovence.

Pogovor o tem je bistven: če bova o témi zmogla vsaj nekaj uporabnih analiz ali opozoril, bova na pravi poti.

4.

Stopiva in medias res.

Kdorkoli bi ta hip na Slovenskem razpravljal o temeljnih socialnih, moralnih, nacionalnih, kulturnih, političnih vprašanjih, a ne bi pri tem upošteval afere Janša, bi se obnašal kot slepec; delal bi se, da ne vidi bistega problema, ki danes najbolj silovito določa slovensko pomensko polje. Z imenom Janša označujem zapor vseh treh, Janše, Borštnerja in Tasića; Janša je bil pač prvi pod udarom. Izraz afera pojmujem v duhu, ki mu ga je dal Primož Kozak drami *Afera* — v nji gre za temeljne nesporazume, spore in vojno znotraj revolucije in enobeja. Afera je zadeva, ki iz diskusije prehaja v območje terorja, preganjanja in krvi.

Vsak Slovenec, ki ima razvito socialno in nacionalno občutljivost, se mora danes opredeljevati do afere Janša; se spraševati: kako bi jaz ravnal; ocenjevati postopke JLA in Janševe politične nazore; reagirati glede na to, kaj hoče vsak od nas od nadaljnega razvoja slovenske družbe in

Jugoslavije. Pa se predpostavlja, da bosta prišla vrednostno načelo, po katerem naj bi se vsakdo ravnal, in strah za zasebno existenco v nasprotje.

Izhod afere Janša bi mogel pomeniti nadaljevanje in stopnjevanje prizadevanj za slovensko CD, zmago — eno med mnogimi — civilnosti nad despotskim nasiljem; lahko pa se pripeti ravno nasprotno. Verjetnost je načelno enaka za oba primera. Ali: z afero Janša se bo končala (vsaj zaenkrat) vizija, da je stalinizem mogoče prevesti prek evrokomunizma do CD. Ali: marksizem ima v sebi zgodovinski — gospodarski, intelektualni, moralni — potencial, ki se ne izčrpa z državljansko vojno, z razrednim bojem, z diktaturo proletariata oz. Partije, z uvedbo lumpenfevdalne tiranije. Vse vrednote, ki se začenjajo z besedico evro — evroslovenstvo, evrokomunizem, evrojugoslovanstvo — bi se z zmago militarističnega terorja nad CD in ND za dolgo zamrznile. Reformatorji znotraj komunizma bi morali objavljeni boj za humanizacijo sistema začeti naslednjič še za eno ali več stopnic niže.

Afera s **Toplo gredo**, s **Perspektivami** izpred četrto stoletja je bila podoben zgodovinski preizkus. Žal se je končala z likvidacijo pobud, kakršne danes oživljajo Slovenijo, le da so danes deležne večinske podpore kulturno in politično prebujenega ljudstva, medtem ko so se zatrtja teh pobud — bilo jih je več, leta 1958 likvidacija *Revije 57*, leta 1972 likvidacija študentskega gibanja, vse likvidacije zmeraj spremljane z zapori, obsodbami, policijskim terorjem, ideološko homogenizacijo na osnovi oblastniških mitov — odigravala pred nevtralnimi, nezainteresiranimi, prestrašenimi in poneumljenimi slovenskim ljudstvom. Edino ustrezno perspektivo temu ljudstvu je odpiralo nekaj kulturniških in tehniških intelektualcev, ki so morali po porazih znova in znova v notranjo emigracijo ali na robove družbe.

5.

O vzrokih za slovensko melanholijo, pasivizem, skrivaštvo, samomrivstvo se je že precej pisalo. Dvomim, da bi jih povezala in osmislila kakšna ustrezna splošna teorija. Najmanj so vredne obtožbe, ki jih izvrševalci despotske oblasti namenjajo opozicionalcem, češ prav ti kuhajo strupene zeli in čarovniško zavdajajo ubogi mladini in mehčajo odpornost ljudstva.

Prej bo res, da — po metodi kompenzacije — tisti, ki se čutijo v nezavednem krivi za zator družbene sproščenosti, pluralizma, svobode izražanja in pogovarjanja, zbiranja in vplivanja, dolžijo svoje žrtve, da so rablji; le tako si je mogoče razložiti Borovo pobudo, da je obdožil kot krivce za samomore okrog leta 1966 Pirjevca, Mraka in Zupana; glej šolo noči, Pirjevec je po likvidaciji perspektivskega gibanja in civilne Sodobnosti res učil konec akcije, a je ta nauk obenem pomenil pustiti biti, ne pa želeti ubijati; povrh vsega je Ahac svoj antiaktivizem obrnil v dejavno ljubezen. Če se je pred smrtjo prepiral z Borom, je to le dokaz, da ga je priznaval. Strasten dialog z Borom je vse kaj drugega kot strasten dialog s hudičem, kakršen je značilen za Ivana Karamazova. Pirjevec je skušal rešiti, kar se je po katastrofi leta 1946 — po zmagi stalinističnega abstraktizma —

dalo rešiti. Svaril je pred čezmernim — samomorilskim — aktivizmom; vojaških šans zoper zmagovalce ni bilo. Pri tem se je preveč odpovedal politiki kot opozicijski nosivki civilnosti. A sooblikoval je prehodno obdobje, premor za poražence, pač dokler si premagana civilnost spet ne opomore. In si je, kmalu po Ahačevi smrti, res opomogla.

Sam tega do zdaj še nisem zapisal, a tvegam sodbo: prej ko Pirjevčeva krivda je za val samomorivstva verjetna krivda likvidatorjev tedanjega civilnega gibanja. Perspektivovsko in množično mladinsko gibanje, ki so ga sprožili uporni študentje Ekonomske fakultete, je odprlo izjemne, po vojni nevidene perspektive za mlade ljudi — podobno kot danes. Ali je nenavadno, da so ti mladi ljudje po zatoru gibanja izgubili vero v vsako socialnost in političnost? Da so se s samomori, ki so bili v nemajhnih meri filozofsko religiozno utemeljeni, selili s sveta, ki so jim ga zablokirali in do smrtnega gnusa priskutili despoti, jim v njem vzeli smisel?

Povedano ne velja le za samomor mojega brata, ki si je devetnajstleten vzel življenje spomladi 1966, torej še v obdobju poraženega gibanja za slovensko OD. Marsikdo od teh mladih si ni bil pripravljen dopovedati, da so vsi socialno-politični porazi začasni, tudi zato ne, ker ni izgubil le vere v pomen socialno-političnega, ampak v tosetno telesno. Zanj smrt ni bila grozna, ampak prehod v sprejemljivejše bivanje. Koliko so vredni politiki, ki silijo mlade ljudi v take presoje?

Ne bo val samomorivstva še veliko močnejše pljusnil čez slovenstvo in deformiral njegovo živo moč, če se bo afera Janša končala s porazom CD? Če bodo v svojem najbolj intimnem bistvu razočarani tisoči mladih in najmlajših, ki prav danes po tolikernih letih pasivizma, pišmevuharstva, zasebnitva, hedonizma znova najdevalo smisel v social-političnem angažmanju, si prizadevajo za prihodnost slovenstva — ND — in CD kot nečesa vrednega, oblikujejo med sabo čudovite solidarnosti, vojskaške skupine, mirotvorne zamisli, ljubezen do drugih ljudi?

Res nisem upravičen opozoriti že vnaprej iz izkušnje, ki jo imam, na zelo verjetne posledice zmage despotizma, ki ji brez sprenevedanja lahko vzdenemo naziv kontrarevolucija oz. množični umor?

6.

Slovenske povojne drame, posebno pa njihovi naslovi so jasna znamenja in točne napovedi. Že Mrak ni revolucije zaman opisal kot **Rdeče maše**; a tudi Dušan Jovanovič pred nekaj leti ne tistega, o čemer se danes toliko govori in s čimer afera Janša ni brez zveze, kot **Vojno tajno. Ko sem dramo razčlenjeval, sem jo obravnaval kot Vojaško skrivnost**; a sem se motil. Jezik je odločilen. Janša ni kršil zakonov slovenske vojske, kakršna se je oblikovala v partizanih in z OF. Osumljen je, da je kršil zakon, praktikiran v tujem jeziku; a kako naj bi za slovensko vojsko veljal tuj jezik? Ni ravno to eden izmed dokazov, ki jih demonstrirajo kritiki slabe danosti: da **JLA ni več slovenska vojska**.

Pravkar sem prebral dve zanimivi knjigi. Prva — kmetiški roman Rupnikovega tajnika in zeta Stanka Kocipra Goričanec — je nadarjeno delo o lepotah Prlekije, o moralno religioznem pomenu kmečkega dela, o tem, da mora človek služiti zemlji, ne pa si prizadevati za zaslužek, za spolni užitek, za vladanje nad drugimi. Veljata pravica in dobrota, ne pa tekma med ljudmi, ne tržišče in vojščaškost. Če ne bi stalinizem uvedel vrednot industrializma in razrednega boja, bi mogla biti Kociprova idila posrečen model socrealistične ideologije.* — Kaj se je iz te idile izcimilo, vemo: klanje. Idile so slaba predpriprava na življenje v realiteti.

Druga knjiga je podoba udejanjene idilčne vizije; je pravkar izšli tekst pred nedavnim za posledicami golotoškega trpljenja preminulega Miroslava Popoviča: Udri bandu! Gre verjetno za najboljšo knjigo s tega področja, za najinteligentnejšo, za najgloblje pretresujočo. Bravec se zave, kam pripeljejo iluzije, če jih brani zgolj vojaštvo, če se vse militarizira in če vojščaški duh ne služi civilizumu.

Morda danes še kdo zagovarja smotrnost golotoške represije, metod ne more nihče, ki je razsoden. Te metode so šle v svojem zločinstvu — zoper človeškosti — dlje od ruskega stalinizma in nacizma; Popovičevo knjigo bi morali brati kot obvezno domače berilo v vseh jugoslovanskih osemletkah! To bi bil edini razumen primer skupnih izobraževalnih jeder.

Knjige, kot je Popovičeva, danes morejo izhajati celo v osmosednični Srbiji. A se je treba vprašati še bolj za blagocivilno Slovenijo in z njo vred za celo Jugoslavijo: kako da ni bil poklican na odgovornost, postavljen pred sodišče zaradi zločinov, mučenj, ideološke mrznje, ki ni manj zločinska od rasne, nihče od golotoških pa bilečanskih, novogradiščanskih, lepoglavskih, mariborskih zaporniških šefov in izvajalcev? Pripreti nekoga zaradi suma, da je posedoval dokument z oznako vojne tajne, ali zaradi idej (Blažiča), kritike (Pučnika), to naj bi bilo v redu. In po možnosti je treba takšnega devianta obsoditi, celo na dolgotrajne kazni. Vendar danes vemo, da so ravno Zupan, Pirjevec, Pučnik, Blažič in mnogi drugi s svojo intelektualno prakso, zaradi katere so bili kaznovani, pripravljali današnjo slovensko civilnost; da so oni pravi in ne njihovi rablji stebri današnje slovenske CD. A če je tako, zakaj se oblast, ki se priznava k CD, ne otrese prtljage, ki vleče njo samo kot kamen na dno morja?

Vem, moja pripomba bi mogla obveljati za cinično ali za naivno, za provokacijo in za moralizem. Nočem, da se jo tako razume.

Vsi vidimo, da je priprtje Janše in tovarišev en prijem med številnimi, ki pletejo zanko okrog vratu politike, za katero se je konsenzualno in plebiscitarno odločila večina Slovencev, večina slovenskih partijcev in ki jo simbolizirate vi trije s Kučanom in Smoletom, dragi Matjaz. Vem, da morate kot politiki upoštevati realiteto okolja, v katerem delate politiko; neuspešen politik je slab politik. Hočem le jasen pregled nad povezavami:

* Bog — Narod — Domovina. — Op. ured. TABORA.

dokler bo slovenska politična oblast dedič stalinizma, se pravi, dokler ne bo, če že hoče pravna država koga postavljati pred sodišče, postavila tja vseh konkretnih zločincev z njihovimi naredbodajavci in navdihovalci vred, tako dolgo se bo opletała v mreži, v katero se je bila ujela ali iz katere se sploh še ni rešila; tako dolgo bo vojska, ki ščiti vojne tajne in ne vojaških skrivnosti, upravičeno trdila, da brani legitimiteto tudi slovenske države — pač kot stalinistične; kajti tudi slovenska država-politika je pošiljala jetnike na Goli otok in v druge zapore, sorodne peklu, tudi v imenu slovenske Partije so jih tam mučili. Samoočiščenje te politike, ki se je začelo s priznanjem dachauskih — taboriščniških — procesov kot „napak“, se bo moralo nadaljevati, dokler ne bo zadnji greh javno priznan in krivec spokorjen.

Ne vem, če je potrebna za zločince **justifikacija**, kakor so jo revolucionarji prirejali za svoje nasprotnike. Je pa potrebno v tej **Težki uri Rojstvo v nevihti: Ljudje v potresu** se morajo oprati krivde dedov — sistema —, če želijo vsaj v majem ustanoviti **Svet brez sovraštva**. Za današnje slovensko oblast je to Velika preizkušnja, izkušana v boju **Za svobodo**. Če ne bo izvršen temeljni prerod, bo vse skupaj le igrica v Slovenski savni. Žal bo to tudi nekoliko krvava kopel.

8.

Nočem biti patetičen, poznam odpornost življenja in ljudi. A sem pričan, da bo za morajno, humanistično in zgodovinsko podobo vsaj slovenskega komunizma izhod afere Janša izjemno pomemben.

Se bo dogodilo, kot se je večkrat v Franciji tretje republike? Ne enkrat je bila Francija pred vojaškim pučem, a ne general Gambetta ne general Boulagner nista uspela, ne sile, ki so lažno obsodile Dreyfussa zaradi vohunstva, da bi okrepile moč armade; med Dreyfussom in Janšo se nehoti vzpostavlja paralele. Armada je prišla v Franciji na oblast šele tedaj, ko je bila poražena: z maršalom Petainom, kot v Srbiji in Sloveniji po zlomu Jugoslavije z generalom Nedičem in Rupnikom. Tragikomično je bilo, da sta bila to generala brez armad — podobno kot Petain — oz. z armadami kolaboracionistov. A da bi poraženi vojaki kolaborirali vsaj z zmagovalci, ki so nosili civilnost! A ne; pomagali so ustvarjati nov totalitarizem.

Nasproti izdajavskim generalom so se v Srbiji in Sloveniji — v Jugoslaviji l. 41 vnele revolucije z enobeji; v Sloveniji je imel enobe veliko komponent civilne revolucije, sorodne nizozemski iz Egmontovega časa. Je te sestavine stalinizem kmalu zatrl; šele današnja slovenska politika jih obnavlja.

Je mogoče predpostavljati, da se bo civilni enobe ponovil v današnji Sloveniji, če bi prišel na oblast Rupnikov dedič? Je v Slovencih še toliko vitalnega potenciala, vere vase in v svojo prihodnost, da bi mogli posnemati današnje Afganistance? Bomo bolj podobni Baskom? Nas želijo militaristični Velikosrbi videti kot Armence? Nas bo podprl Zahod, kot bi kdaj morda baltske nacije, Estonce, Litvance? Ali pa se bomo zaprli vase,

v svoj obup, pestovali nihilistično melanholijo, da je vse videz in razen tega nič? Nas bo vrglo v nasprotno skrajnost, ki si jo, Matjaž, tako nazorno opisaš, in iz svetosti življenja destilirali sveto vojno?

Res, kako naj ostanemo Slovenci civilni, tj. mirno samozavestni, kako naj se ne zatekamo k arhaični magiji novega poganstva, k sveti igri sveta, tj. estetskemu uprizorjanju svetosti, h Krstu pod Triglavom, k igranju na srečo, va banque, k ruski ruleti in samoukinjanju nacije kot gledališča?

9.

Obe skrajnosti, ki ju odklanjaš, sta se porajali v weimarski Nemčiji: odtod na eni strani Zweigov in Benjaminov samomor, na drugi ponoreli agresivizem nacizma kot na-rojene svetosti nemškega naroda. Naj so Nemci v prejšnjih dveh stoletjih še tako oboževali rimsko republiko in grški polis, niso ju znali posnemati. Niso dosegli tega, da bi močna vojska branila OD, tj. republiko kulture. Vojska je branila zaostali fevdalizem, kultura pa je odklanjala kakršno koli vojaškost v imenu idealov večnega miru in idealnih vrednot. Realiteta in idealiteta sta se razšli: Goetz von Berlichingen in Ifigenija na Tavridi, torej že v Goethejevem času.

Še je čas, da se zavemo nujnosti zveze med obojim: — med voj(šč)akškim in kulturnim — in to zvezo praktično udejanimo, če nočemo pod okupacijo, v nacizem in v nihilistično melanholijo.

Ne zadošča le vrnitev imena klasične gimnazije; treba je začeti — v vseh plasteh slovenskega ljudstva — brati Plutarha. Aji bomo doživeli in preživeli šentjernejsko noč, ne vemo; kdor se ne pokorava vojnim tajnam in noče biti več hlapec, je v nevarnosti, da bo zaklan. Vemo, da je civilnost atol v oceanu zla. A življenje na tem svetu dobiva smisel le tedaj, če upamo v ta ato!, če ga, čeprav z majhnimi stvaritvami, zidamo in širimo.

Atol je obenem tudi obzidje, za katerim se more razcvetati kulturno, lepo, dobro, ustvarjalno življenje. Atol potrebuje vojake, da ga branijo pred napadavci, pred oboževalci vojnih tajn. Le v razmerah utrjene ND in OD je mogoča mirna samozavest, suverenost osebe, pobožnost pred absolutnim, ne pa pokornost pred nasilneži. Katon je proizvod rimske republike, ki zna ceniti hkrati vojščakaške in civilizacijske vrednote. Katonski samomor ni podoben obupu.

10.

Kaj je pomenil Hribarjev samomor leta 41? Izgubo vere, saj je bil bivši župan in minister član Društva prijateljev SZ in bi gotovo zavzel visoko mesto v OF; postal bi simbol narodnega odpora — tako zaradi svoje starosti, bil je devetdesetleten, kot zaradi svojega trajnega slovenstva. Prehitro je obupal. Vendar — ga smemo za to dejanje obsojati?

Kako bi bil jaz srečen, če bi danes mogel živeti z roko v roki s svojim — edinim — bratom; brez njega sem kot suha veja. Pa ni za bratovo dejanje sokriv najin oče, ki ni zmogel ohraniti vere v življenje — in je brat vpiljal klice smrti že od malega?

Očetu vere niso zlomili ne stari jugoslovanski zapori ne medvojná italijanska in nemška taborišča. A ko so ga po vojni zaprli in obdolžili sodelovanja z gestapom — v pripravi na buchenwaldski proces, ki je sledil dachauskemu —, ga je strolo.

Določili so mu isto vlogo — verjetno tudi isto usodo — kot so v enem od dachauvskih procesov Koširju; a jo je odklonil; različen odgovor na predlog je povzročil različne posledice.

Ni bil čas okrog leta 48 poleg suverenizacije Jugoslavije tudi čas načrtnega lomljenja verujočih? Ni čudovito, da današnja slovenska mladina ne živi iz obupa, kakor je živela — boljje umirala — na začetku moja generacija, glej Zajčvevo poezijo? Ni čudovito, da je bila moja generacija pogoma zmožna notranje zbrati in osmisliti v boju zoper lastno desperadorstvo, s katerim je naprej samouničevalno reagirala na stalinistični teror, na zatrtje vere? Ni ravno boj za CD danes znamenje vračanja vere in upanja in ljubezni med Slovence namesto razrednega sovraštva, brezupa v peklú in cinizma, značilnega za hlapce in poražence?

Moj oče je v zaporu na skrivnem napisal na desetine sonetov. Bil je antitalent za poezijo; to je vedel, a nuja (k) izpovedi je bila močnejša. Naj navedem nekaj verzov kot dokument. (Tu so prvič objavljeni. Do zdaj se nisem mogel odločiti, da bi z njimi seznanil javnost. A utemeljitev Janševega pripora mojo odločitev opravičuje.)

Odvzeji so mi svet in domovino,
in svojece drage, mamo, sinka, ženo,
pahnilo so me v rako z majhno lino
— primere z muko drugo ni nobeno!

Peklenska zloba se zaganja v mene
trenutek vsak me v jok in stok požene,
za leta cela v malo dneh se staram,
bolj smrt kot pa življenje v raki maram.

Vendar v zlobe težki tej omami,
opustil nisem še želje po mami,
po sinkih, svobodnih gora, po ženi.

A redko je se up pojavlja v meni,
navadno krči se srce v obupu
in usta hrepené po rešnem strupu.

Ideološka vera je padla; ostala je ljubezen do družine in zunanječloveške narave (in priznanje k Bogu). A najmočnejši je bil obup. V zaporu se je bil obesil, na brisačo; a so ga „rešili“. Pisal nam je, naj mu priskrbimo strup. Zakaj se je hotel zastrupiti?

Ko bo obtožba enkrat v tvoji roki,
takrat pogrezní se v obup globoki...

Pred svetom bož oblaten in osmójen,
na smrt, na dolgo vrsto let obsojen;
ljudem spomin na te bo neprijazen,
ostudno grusna tvoja bo prikazen.

Če svojci ljubi res bi manj trpeli,
ko bi na tihem v krsti te sprejeli,
potem dolžnost je tvoja osnovana...

Morda je prav, da sam si smrt zadenem...

Ko smiselnost se izgubi življenju
in hkrati vsemu mojemu trpljenju,

ki bi le še za druge bilo važno,
da bi kazajo živega me lažno,
kar z mrtvecem ne mogli bi storiti.

Bi bila to smrt za druge, samožrtvovanje? Je imel oče srečo ali smolo, da so ga po letu dni preiskave izpustili, a je vse nadaljnje življenje preživel kot napol mrtev, v nenehnih samospraševanjih, na katera ni vedej odgovora? Krivde, ki so mu jo očitali, v preiskavi ni priznal; a se je vse bolj spraševal po svojih drugih krivdah, intimnih. Sebe je hotel odstraniti, a je vztrajal pri tisti evropski tradiciji, ki veruje v zmago pravice:

Prijatelj, ki prebral si te sonete...

pomisli, da pravičnost je osnova,
ki se na njej gradi nam stavba nova
življenja novega...

Naj ne bñja bi omadeževana,
s krivico in lažjo pretkana!

Vas prosim to, naj živ bom ali mrtev,
resnice te nikar ne prekrivajte,
marveč sosedom jo, potomcem dajte,
da bil krivične sodbe jaz sem žrtev!

Prav na koncu, Matjaž, hvala za osebne dobre želje; gotovo da bi rad ozdravel. A s temi ali onimi, osebnimi, telesnimi in duševnimi bolečinami se otepa vsakdo od nas in zmeraj; ta malo manj, oni malo bolj. O njih je ustrezno govoriti, če presežejo mero znosnosti. Enako je z družbenimi boleznimi in trpljenjem, s krivicami.

Ene kot druge dolgo trpimo, se jih celo sramujemo in jih skrivamo. A so trenutki, ko je o njih treba govoriti. Ko v nespečnih nočeh — zaradi artroze levega kolka bom šel jeseni na operacijo, zamenjali ga bodo z umetnim — meditiram o bolečini, ki ne popušča, si mislim: dokler bo to-luška, bo kar v redu; je obvladljiva. Ne morem pa obvladati današnje slo-

venske socialne bolečine. In raste konkretna bolečina mojih bližnjih: zapornikov.

Čudovito je, da je danes na Slovenskem toliko svobode, da smemo odprto razpravljati o vsem: o zločinih oblasti, o njeni problematični legitimiteti. Zato je tudi upanje v notranjo obnovo oblasti iskreno, čeprav ga spodžira — ne neupravičen — dvom v moč reformatorske volje.

Čudovito je, da se dogaja ob zaporu Janše in obeh tovarišev toliko človeško poštenega in socialno tvornega; solidarnosti z zaprtimi, kakršna se je pravkar razcvetela, ni bilo od medvojnih časov. Kominformovci in dachauci so bili od ljudstva izolirani; kaznovani kulturniki, smatrani kot posamezne pomote. Prva peticija, ki smo jo podpisali številčnejši, je bila ob aretaciji in obsodbi Draga Jančarja. Prvo solidarnostno izjavo s politično obsodbo srbskega književnika — Ignjatovića — sem podpisal, menda edini Slovenec, sredi sedemdesetih let. Z Gotovcem sva si iz zapora in v zapor pisala, a nihče ni organiziral solidarnostne akcije zanj — tudi ob Blažiču ne; sočutje je ostalo zasebno. Pristajali smo, da bi preživeli, na minimum človeškosti, na sramoto, na ponižanja, na strahopetnost. Šele v osemdesetih letih smo se začeli obnašati, kot da pritičejo tudi Slovencem ponos, samozavest in dostojanstvo. Ob Janševem priprtju je dosegel ta notranji — ne le moralni — prerod Slovencev vrhunec. Bomo vzdržali?

Ali pa se bo spet vse ponovilo in se bomo izenačili s taboriščniškim parijsko, ki molči pred Partijo, nemo sprejema ukaze despotske oblasti, živi mizernejše od psa in le od daljnega upanja? Se bo vrnil čas preiskav, obdolžnic, teror zaradi drugačnega mišljenja, ki pa se bo skrival pod izmišljenimi procesi zaradi vohunstv? (O Trocki, o Zinovjev, a...!)

Primož Kozak je že leta 1959 — na osnovi izkušenj z likvidacijo grupe okrog Revije 57 — napisal dramo Dialogi; nepokornega intelektualca v nji obdolžijo, da je hotel minirati kanal iz klavnice v reko. Misliš, da takšna obtožba ni več mogoča? Če se sistem ne odpove svojim stalinističnim temeljem — da odloča permanentna revolucija, pojmovana kot razredni boj, kot diktatura Proletariata, tj. Partije —, lahko zmerom znova in v kratkem času regredira do Gulaga in Golega otoka. Če so preiskovalci Torkarju in nekaterim očitali, da so podtaknili ogenj v kemične tovarne, da so izvajali sabotaže, zakaj ne bi tega pripisali tudi novim Janšem? Še prej pa bomo brali o organizatorjih ilegalnih sovražnih organizacij in o razmahujoči se sovražni propagandi. Kaj pa je drugega specialna vojna kot orožje iz arzenala stalinizma, obrnjeno v dve smeri? Podtikanje sodi v srce stalinizma; podtakniti se da hudoben namen, a tudi inkriminirani dokument.

Upaš, da se nam bo, Slovencem, posrečilo reagirati na temne izzive dostojanstveno in mirno, samozavestno in nepopustljivo, udarno, nelahkomiselno, množično in civilno?

Vedrino bo težko obdržati. Težko se je otresti misli, da postajamo — ne le ta ali oni posameznik — ponovno predmet tragedije. In njen subjekt. Navsezadnje sta protagonist in antagonist ista oseba: človek.

✠ Janez Kolenc

Prejeli smo sporočilo, da je v petek, 15. julija 1988, v Spittalu ob Dravi na Koroškem umrl za srčno kapjo rojak Kolenc Janez, rojen leta 1917 v Globodolu pri Mirni Peči. V usodnih časih se je pridružil vaškim stražarjem. V bitki pri Suhorju je bil težko ranjen in je zgubil roko. Kljub temu pa se je pozneje pridružil domobrancem in služil kot ordonanc v Novem mestu. V Avstrijo se je rešil z vlakom ranjenec, ki ga je spremljala znana bolničarka Irena. Ves čas je živel v Spittalu ob Dravi.

Pokojni borec Janez Kolenc je bil zaveden Slovenec, globoko veren človek ter karitativno-socialno zelo zavzet. Bil je mirnega in preudarnega značaja in pri ljudeh spoštovan.

Janeza Kolenca — domobranskega invalida bomo ohranili v dobrem spominu.

Želimo mu miren počitek v tuji zemlji.

✠ Ivan Hočevar

Ob zaključku te številke, smo prejeli iz Clevelanda žalostno vest, da je tam 31. julija umrl za srčno kapjo soborec, član in odbornik Tabora Ivan Hočevar. Več v prihodnji številki.

IZ PISEM

Pismo iz Slovenije

Pri nas doma je že pošteno vroče in za to ni krivo poletje. Za krepko otoplitev je poskrbeļa naša preljuba ljudska oblast s „slavno in nepobedženo“ JL Armado na čelu.

Vrli čuvarji bratstva in enotnosti so v sodelovanju s slovensko udbo vrgli v vojaški zapor dva časnikarja in nekega zastavnika. Ti trije „faloti“, Janez Janša, David Tasić in Ivan Borštner, so od 31. 5. pod ključem; tako da ne morejo več ogrozati naših bleščečih samoupravnih pridobitev... Obtoženi so nič manj kot veleizdaje, ker so baje razširjali tajne vojaške dokumente. V teh tajnih dokumentih je bilo lepo opisano, kako bo „slavna in nepobedžena“ armija obračunala s kontrarevolucionarji, izdajalci in podobno svojatjo, ki da jo je v Sloveniji več kot preveč.

Seveda — najprej bi s pučem prevzela oblast, takoj za tem pa bi nastal raj na zemlji. Tisti raj, ki ga nam že tako dolgo obljubljaajo. Razgledani rojaki doma in po svetu se bodo seveda spomnili na generalski puč v nesrečnem letu 1941 in takoj pogruntali, kam pes taco moli...

No, s prevzemom oblasti (vsaj zaenkrat) ni bilo nič, aretacija omejenjene trojice pa nas ni preplašila, temveč ogorčila. Sprva so nameravali aretirati okoli 200 ljudi, pa so si menda premislili, ko so videli, kako je pohlevno slovensko ljudstvo „reagiralo“. V Ljubljani se nas je 21. 6. zbralo več kot 30.000 (trideset tisoč!); protestirali smo proti militarizaciji, proti velesrbstvu, proti vmešavanju vojske, za več svobode, za več demokracije in za izpust vseh aretiranih. Skratka: nismo bili v ponižni slovenski držī — pričeli smo kazati zobe! Naša zjata mladina je pokazala, kaj si misli: Vzgojena v Titovem duhu je opljuvala vojake pred ljubljansko kasarno in s tem pokazala svojo „veliko jubezen“ do vsega, kar se je priklatilo izza južne strani Kolpe...

Pa nikar ne mislite, dragi rojaki doma in po svetu, da imamo pri nas doma samo militariste, pučiste in generale. Imamo tudi imenitne trgovce, npr. „narodnega heroja“, bivšega šefa ozne itd., tovariša **Matijo Mačka**. Naš vrlī Maček na veliko prodaja stare rokopise Cankarja in Murna, stare Valvazorjeve in Trubarjeve knjige, skratka kulturne spomenike neprecenljive vrednosti!!! Kljub vsemu razumevanju za finančne zagate našega vrlega Mačka — saj vemo, da ima komaj osemdesetkrat večjo pokojnino kot navadni socialistični upokoјenci — se pa le precej glasno sprašujemo, kako in na kakšen način je prišel do dragocenosti... Zlobni jeziki, ki jih pri nas ni ravno malo, trdijo, da si je vse skupaj pridobil bolj po partizansko.... Z rekvizicijami pri domačin „izdajalcih“ in pri „reakcijah“... No, teh domačih „izdajalcev“ je moralo biti kar precej, sicer si naš revolucionarni Maček ne bi mogel toliko vsega nagrabitī... Zaenkrat se je zvedelo samo za knjige, za zlatino pa pravijo, da si jo je dal spraviti v Švico. Za vsak slučaj...

Štrajki so postali že tako vsakdanja stvar, da se o njih ne izplača izgubljati besed. Te dni so štrajkali tudi mariborski delavci, zasedli glavno cesto in ovirali avstrijski delavski razred, ki se je skozi Maribor peljal na Jadransko morje... Tako se je naši ljubi avantgardi spet nekaj krvavo potrebnih deviz izmuznilo skozi prste. Pa kaj zato, važno je le, da smo v izgradnji socializma storili velik korak naprej.

In v tem smislu Vas pozdravlja

Nande

Julij 1988

Tema za razmišljanje:

„JE MOGOČE PREDPOSTAVLJATI, DA SE BO CIVILNI NARODNO OSVOBODILNI BOJ PONOVLIL V DANAŠNJI SLOVENIJI, ČE BI PRIŠEL NA OBLAST RUPNIKOV DEDIČ? JE V SLOVENCIH ŠE TOLIKO VITALNEGA POTENCIALA, VERE VASE IN V SVOJO PRIHODNOST, DA BI MOGLI POSNEMATI DANAŠNJE AFGANISTANCE?“

Taras Kermauner

Dnevnik, Ljubljana, 11. junija 1988

DAROVALI SO

Od 1. 7. 1988 do 15. 8. 1988

Kremžar Valentin, Edmont .. 50
Lamovšek Stane, Toronto 20

ZA ROŽMANOV DOM:

Austral - A
Lesar Janko 200
Holosan Vera 20
Zupančič Ivanka 25
N. N., Capital 5
Kromar Boris 40
(v dol.)
Šušteršič Rosemary, Kanada .. 150
Bierenfeld Francka, Kanada . 150
Primožič Ivan, ZDA 70
V spomin na pok. Anico Šemrov
Bivše učence Slomškove šole .. 50

TOLSTOJEV SKLAD:

Austral - A
Ogrin Matevž 100
Buda Stane 50
Inž. Matičič Anton 100
Kessler Ema 100
Dimnik Dušan 500
Šerko Danijel 300
(v dol.)

Boc Milan 10
Dr. Komotar Anton 100

Iz ZDA:

Lekan Jože 100
Bizjak Jože 100
Pestotnik Frank 30
Draksler Edvard 25
Jarc Tone 10
Cesar Tone 10
Pavlovčič Barbara - Milan ... 50
N. N., Euclid 25
Stanovnik Frank 10
N. N., Chicago 20

Iz Kanade:

Poklar Nada, Winnipeg 100
Jeraž Frank, Burlington 30

TISKOVNI SKLAD TABOR:

Austral - A
B. M., Capital 5
Zupanc Ivan 5
Vodnik Jože 20
Hribar Viktor 25
Kromar Boris 25
Skubic Anton 25
Kessler Ema 25
(v dol.)

Petrič Lojze 8
Suhadolnik John 8
Dular Milan 12
Stepec Slavko 8
Bitenc Vili 20
Medved Ana Sr. 18
Cimerman Leo 8
Grebenc Mimi, Kanada 8

SOCIALNI SKLAD TABOR:

Austral - A
Miklič Martin 5
Mačlovrh Helena 35
Skubic Anton 50
Hribar Marjan 25
Pucko Vinko 5
(v dol.)

Montreal:

Koritnik Francka 8
Horvat Franc 8
Rupnik Ivan 8
Kukovica Jože 23
Petkovšek Vinko 18
Rabzelj Janez 3
Rebrnik Mary 8
Starič Lojze 38
St. Catharines:
Strojin Ana 8
Bračnik Ivan 8

V S E B I N A

Ob obletnici smrti generala Leona Rupnika (R. R.)	193
še o krivih in nekrivih (Ivan Krošec)	194
Spomini s Primorske (Janez Duhovnik)	197
Minister in pokoji (Nikolaj Tolstoj)	201
IZ DRUŠTEV — Naše proslave	213
NAŠI MOŽJE — Potočnik Matevž — 70-letnik (V. Dolenc)	221
IZ DOMOVINE	223
NAŠI MRTVI: Janez Kolenc - Ivan Hočevar	239
IZ PISEM	239
Tema za razmišljanje	240
DAROVALI SO	III

Hurlingham Sucursal Correo Argentino (Bs. As.)	TARIFA REDUCIDA Concesión Nº 1596
	FRANQUEO PAGADO Concesión Nº 2619